

Bank Żywności
w Olsztynie

STRATEGIA PRZECIWDZIAŁANIA NIEDOŻYWIENIU DZIECI

**w województwie
warmińsko-mazurskim**

**Strategia przeciwdziałania
niedożywieniu dzieci w województwie
warmińsko-mazurskim**

Olsztyn 2010

Redakcja:

Joanna Borowska

Marek Borowski

Izabela Walicka

Olsztyn 2010

Projekt graficzny, skład, łamanie:

Studio OFF

10-420 Olsztyn, ul. Stalowa 5

tel./fax: 89 534 04 64, 89 535 32 39

e-mail: studiooff@studiooff.pl

www.studiooff.pl

Wstęp do strategii

Problem niedożywienia dzieci wydaje się być odwiecznie żywy. Jak sięgniemy pamięcią i wiedzą zawsze były niedożywione dzieci i niedożywione społeczeństwo, na przestrzeni lat zmieniały się przyczyny oraz rozmiar tego zjawiska. Patrząc tylko na Polskę w XX wieku widać, że problemu nie udało się rozwiązać do tej pory. Analiza problemu niedożywienia i głodu w jego rysie historycznym pokazuje tymczasem, że problem niedożywienia i głodu jest tak stary, jak długo istnieje ludzkość. Historia ludzkości pełna jest opisów klęsk głodu.

W przeszłości głód i niedożywienie były uważane za normalną przypadłość rodu ludzkiego, jako następstwo złego urodzaju. Nieurodzaj był uważany za wynik „siły wyższej” i nikt nie był obwiniany za to, że zdarzył się.

Niedożywienie nie jest nową rzeczą. Nową rzeczą jest nasza świadomość jego istnienia, nasza troska i nasz zamiar, aby go wyeliminować.

Niedożywienie może iść w parze z relatywnie wysokim standardem życia. Nierzadkie są przypadki, że ofiarą stałych i nieubłaganych opłat za czynsz, opłaty za szkołę dziecka, rat za samochód, lodówkę, czy mieszkanie, są właśnie wydatki na żywność, które jakkolwiek nieodzowne, w porównaniu z innymi wydatkami są bardziej możliwe do ograniczenia, m.in. przez obniżenie jakości wyżywienia. Niedożywienie jest wciąż jednym z najbardziej wyniszczających czynników, nękających większość ubogich na świecie, również w naszym regionie. Wprawdzie nie jest możliwe dokładne określenie liczby osób niedożywionych, to jednak dane z ostatnich lat wskazują, że to około 20% populacji krajów rozwijających się, w tym u ponad 192 mln dzieci występuje niedożywienie białkowo-energetyczne. W naszym regionie z pomocy społecznej korzysta cały czas 17% społeczeństwa, czyli około 250 tys. osób. Z badań Banku Żywności w Olsztynie wynika, że w naszym województwie 5000 dzieci jest poza systemem dożywiania, czyli wymaga natychmiastowej reakcji. Kolejna grupa 60 000 dzieci wymaga wsparcia ze względu na jakościowe podejście do żywienia.

Niewystarczające spożycie żywności jest jedną z najważniejszych przyczyn niedożywienia. Nie jest to jednak wyłączna przyczyna. Infekcje, zakażenia pasożytami oraz czynniki stylu życia, często łączą się z nieodpowiednim lub niezbilansowanym żywieniem, powodując różne stany, prowadzące do niedoborów lub utraty masy ciała, zaburzeń wzrostu, niedokrwistości, zmniejszonej zdolności uczenia się, a w perspektywie obniżonej aktywności i zdolności wykonywania pracy, zwiększonej podatności na infekcje, ślepoty i różne choroby przewlekłe. Dla osób i rodzin, których to dotyczy, skutki tak szeroko rozpowszechnionego niedożywienia są groźne. Poza ludzkim cierpieniem, spadek potencjału ludzkiego powoduje koszty społeczne i gospodarcze, na jakie nie może sobie pozwolić żaden kraj ani region.

Patrząc na zjawisko niedożywienia i czasy w jakich żyjemy, wstydem jest, iż nie udało rozwiązać się tego problemu, tym bardziej, gdy wiemy, że na świecie i w Polsce produkuje się tyle żywności, że wystarczyłoby jej do wyżywienia wszystkich ludzi.

Bank Żywności w Olsztynie powstał w 2000 roku, od początku istnienia problem niedożywienia dzieci stanowił jego podstawowy obszar zainteresowań. Od samego początku podjął szereg działań, które miały zmieniać sytuację dzieci w regionie Warmii i Mazur. W 2004 roku podejmuje pierwsze specjalne akcje pt. „Napełniamy Talerzyk” i „Żywność dobro, które szanuję”. Kolejne lata pokazują, że działania wokół walki z niedożywieniem dzieci przybierają na sile. W 2008 roku zawiera porozumienie z Wojewodą Warmińsko-Mazurskim, w sprawie systematycznych działań na rzecz walki z niedożywieniem dzieci. Porozumienie określa działania: przeprowadzenie diagnozy, przygotowanie strategii rozwiązania problemu oraz szereg działań, które na bieżąco będą łagodziły problem.

Strategia którą wypracowaliśmy mówi, że Bank Żywności w Olsztynie będzie tworzył partnerstwa organizacji i instytucji współpracujących w działaniach prowadzących do rozwiązania problemu niedożywienia oraz nieprawidłowego żywienia dzieci w województwie warmińsko-mazurskim. Strategia przeciwdziałania niedożywienia wśród dzieci w naszym województwie jest dokumentem otwartym, który może być uzupełniany o nowe treści, pomysły i sposoby rozwiązywania problemów. Przedstawia stan obecnego niedożywienia dzieci w naszym regionie, a także jest modelem standardu współpracy umożliwiającym skuteczniejsze zarządzanie podmiotami administracyjnymi i organizacjami zajmującymi się pomocą społeczną, szczególnie ubóstwem i niedożywieniem dzieci. Strategia stanowić będzie podstawę do podejmowania decyzji strategicznych w zakresie działań związanych z przeciwdziałaniem niedożywieniu wśród dzieci w województwie warmińsko-mazurskim. Będzie stanowiła podstawę do opracowania programów operacyjnych, działań edukacyjnych, przedsięwzięć rozwojowych i planów inwestycyjnych, w tym corocznych budżetów.

Główne cele i działania strategii:

1. Dostarczenie organizmowi dziecka odpowiednich ilościowo i jakościowo składników odżywczych oraz powszechny dostęp do posiłku w czasie pobytu dzieci w placówkach oświatowych, także poza rokiem szkolnym.
2. Promowanie i edukowanie w zakresie prawidłowego żywienia i kształtowanie właściwych nawyków żywieniowych.
3. Dostarczanie wiedzy i umiejętności w zakresie zdrowego stylu życia, w tym zdrowego odżywiania osobom, instytucjom, organizacjom zaangażowanym w proces wspierania zdrowego rozwoju dziecka, a także szkolenia i konkursy dla dzieci i młodzieży, promujące zdrowy styl życia, podnoszące umiejętności w samodzielnym przygotowywaniu posiłków. Dożywianie dzieci, stworzenie sprawnego systemu w tym zakresie traktowane jest jako priorytetowe zadanie Banku Żywności w Olsztynie. Ograniczenie zjawiska niedożywienia dzieci jest kluczowe w rozwoju dziecka i społeczeństwa. Dlatego też zachęcamy wszystkich do włączenia się do działań Banku Żywności w Olsztynie na rzecz rozwiązywania problemu niedożywienia dzieci województwa warmińsko-mazurskiego. Dziękuję wszystkim, którzy przyczynili się do powstania dokumentu strategii.

Zapraszam do zapoznania się z dokumentem i do współpracy.

Marek Borowski

Prezes Banku Żywności w Olsztynie

Streszczenie

Rozdział I – Wstęp.

Celem niniejszego opracowania jest sformułowanie „Strategii przeciwdziałania niedożywieniu dzieci w województwie warmińsko-mazurskim” na lata 2010-2015. Niniejsza strategia stanowić będzie podstawę do podejmowania decyzji strategicznych w zakresie działań związanych z przeciwdziałaniem niedożywieniu wśród dzieci w województwie warmińsko-mazurskim. Co więcej, stanowiła będzie podstawę do opracowania programów operacyjnych, działań edukacyjnych, przedsięwzięć rozwojowych i planów inwestycyjnych, w tym corocznych budżetów.

Przedmiotem niniejszego opracowania jest:

- Diagnoza istniejącego problemu niedożywienia, przede wszystkim wśród młodzieży szkolnej, w województwie warmińsko-mazurskim, warunkującego sytuację w kontekście długookresowego kształtowania polityki prowadzenia dożywiania dzieci i młodzieży oraz kreowania wśród nich prawidłowych nawyków żywieniowych.
- Perspektywy rozwiązania problemów społecznych dotyczących mieszkańców (w kontekście dożywiania).
- Cele strategiczne zapobiegania oraz wpływania na problemy społeczne w kontekście niedożywienia dzieci i młodzieży.
- Badanie zgodności celów strategicznych z regionalnymi i krajowymi dokumentami z zakresu polityki społecznej.
- Analizę prawną przepisów mających wpływ na realizację polityki społecznej województwa.
- Listę wskaźników realizacji strategii przeciwdziałania niedożywieniu dzieci w województwie warmińsko-mazurskim.

Rozdział II. Stan obecny problemu niedożywienia w województwie warmińsko-mazurskim.

W niniejszej części skupiono się na uwarunkowaniach społeczno-gospodarczych problemu oraz jego diagnozie na terenie województwa warmińsko-mazurskiego (definicja, podstawowe statystyki, osoby objęte i nieobjęte wsparciem, kadra i infrastruktura, problemy identyfikacji niedożywienia, dożywianie w czasie pozaszkolnym, adekwatność programów do potrzeb, dobre praktyki i edukacja)

Podrozdziały:

2.1 Definicja problemu.

2.2 Podstawowe statystyki problemu.

2.3 Objęci i nieobjęci wsparciem.

2.4 Kadra.

2.5 Infrastruktura.

2.6 Identyfikacja niedożywienia.

2.7 Dożywianie w czasie pozaszkolnym.

2.8 Dobre praktyki i edukacja.

Rozdział III – Zgodność z dokumentami strategicznymi.

Tworząc dokument „Strategii przeciwdziałania niedożywieniu dzieci w województwie warmińsko-mazurskim”, korzystano także z analogicznych dokumentów powstałych na poziomie regionalnym i krajowym tj.

- Strategii Polityki Społecznej Województwa Warmińsko-Mazurskiego, 2004 -2015.
- Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Województwa Warmińsko-Mazurskiego do 2020 roku.
- Programu Współpracy Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego z organizacjami pozarządowymi w zakresie pomocy społecznej, polityki prorodzinnej, rehabilitacji osób niepełnosprawnych oraz rozwiązywania problemów uzależnień na lata 2004-2008.
- Europejskiego Programu Pomocy Żywnościowej.
- Ustawy o pożytku publicznym i wolontariacie.
- Ustawy o pomocy społecznej.
- Niedożywienie dzieci w Polsce. Fakty, wyzwania i inicjatywy na rzecz walki z problemem Raport przygotowany przez Ministerstwo Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej, Polską Akcją Humanitarną i Danone.
- Narodowy Plan Rozwoju.
- Program Operacyjny Kapitał Ludzki Europejskiego Funduszu Społecznego.
- Regionalny Program Operacyjny.
- Strategia Edukacji.
- Strategii Rozwoju Banku Żywności w Olsztynie na lata 2006-2010.
- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich.
- Istniejące programy, żywienie i dożywianie dzieci, modele – dobre praktyki w Polsce i na świecie.

Rozdział IV – Obszary problemowe.

4.1 Główne obszary problemowe

Grupa robocza podczas spotkań strategicznych wyodrębniła cztery obszary problemowe, które składają się na obecny stan niedożywienia dzieci i młodzieży w województwie warmińsko-mazurskim, są to:

- I. Społeczne skutki niedożywienia.
- II. Zdrowy rozwój. Przyczyny i przejawy niedożywienia.
- III. Edukacja we wszystkich płaszczyznach i grupach związanych z żywieniem dzieci.
- IV. Zaplecze i zasoby.

4.2 Analiza SWOT

Analiza SWOT została opracowana w kontekście możliwości rozwiązywania problemów związanych z niedożywieniem dzieci i młodzieży na terenie województwa warmińsko-mazurskiego. Tak więc, jako środowisko wewnętrzne, zostały potraktowane instytucje, organizacje działające w obszarach związanych ze zdrowym żywieniem i zdrowym rozwojem – w tym organizacje i instytucje uczestniczące w procesie przygotowywania dokumentu strategii. Otoczenie zewnętrzne to instytucje, organizacje, programy ogólnopolskie, europejskie i światowe, jakie mogą mieć wpływ na rozwiązywanie problemów niedożywienia.

Mocne strony

- istnienie koalicji instytucji i organizacji dostrzegających konieczność współdziałania w obszarze zmniejszania poziomu niedożywienia
- koalicja obejmujące różne sektory i obszary życia społecznego potrafi wypracowywać kompleksowe rozwiązania
- umiejętność budowania planów działań w oparciu o szerokie spektrum doświadczeń i szerokie oddziaływanie – sprzężenie sił w procesie wdrażania
- możliwość opracowywania ogólnowojejewódzkich standardów postępowania, zaleceń

Słabe strony

- różnorodna kultura organizacyjna, różny sposób funkcjonowania poszczególnych jednostek,
- konieczność uwspólniania języka przekazu
- duża ilość partnerów,
- brak dotychczasowych doświadczeń we współdziałaniu tak dużej koalicji (organizacje pozarządowe; samorządy i ich jednostki, w tym szkoły, ośrodki pomocy społecznej; Kuratorium Oświaty; Urząd Wojewódzki; Uniwersytet Warmińsko-Mazurski),
- długi proces podejmowania decyzji,
- możliwość zmian lidera koalicji oraz osób reprezentujących poszczególne instytucje

Szanse

- promowanie i wspieranie w programach ogólnopolskich, europejskich porozumień lokalnych
- możliwość wpływu na kształtowanie prawa

Zagrożenia

- uzależnienie od polityki krajowej w kontekście takich obszarów jak: pomoc społeczna, edukacja, promocja zatrudnienia, przepisy budowlane, sanitarne
- złożoność problemu

ROZDZIAŁ V. Misja i wizja.

Wizja i misja strategii rozwiązywania problemów związanych z niedożywieniem dzieci w województwie warmińsko-mazurskim została opracowana dla pięcioletniej perspektywy wdrażania dokumentu, a więc dla lat 2010–2015. Dla zapewnienia skuteczności oraz efektywności opracowywanych działań jako grupę docelowo objętą strategią, wybrano dzieci i młodzież objętą obowiązkiem szkolnym.

Wizja na lata 2010-2015

**Dożywianie jest elementem systemu oświaty
a nie elementem pomocy społecznej.**

Misja

Bank Żywności w Olsztynie tworzy partnerstwo organizacji i instytucji współpracujących w działaniach prowadzących do rozwiązania problemu niedożywienia, nieprawidłowego żywienia dzieci w województwie warmińsko-mazurskim.

ROZDZIAŁ VI. Cele strategiczne i monitoring.

Cel I: Zintegrowanie działań instytucji i organizacji zajmujących się ochroną zdrowia, edukacją i pomocą społeczną.

Cel I. 1 Wsparcie w budowaniu i funkcjonowaniu partnerstw lokalnych powołanych na rzecz rozwiązywania problemów z obszaru niedożywienia.

Cel I. 2 Opracowanie systemu diagnozowania i monitorowania dzieci i młodzieży w obszarach związanych z żywnością i zdrowym stylem życia.

Działania:

- 1.1.1 Powoływanie i wsparcie funkcjonowania partnerstw na rzecz rozwiązywania problemów z obszaru niedożywienia.
- 1.2.1 Opracowanie systemu przepływu informacji pomiędzy instytucjami, organizacjami zajmującymi się edukacją, pomocą społeczną, ochroną zdrowia na poziomie lokalnym, gminnym, powiatowym i wojewódzkim.
- 1.2.2 Opracowanie zakresu, metod badań i analiz, którymi objęte zostaną instytucje, organizacje zajmujące się edukacją, pomocą społeczną, ochroną zdrowia na poziomie lokalnym, gminnym, powiatowym i wojewódzkim.
- 1.2.3 Prowadzenie badań i monitoringu dzieci i młodzieży w obszarach związanych z żywieniem i zdrowym stylem życia, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci w wieku 0-5 lat, pochodzących ze środowisk zagrożonych.

Cel II Dostarczenie organizmowi dziecka odpowiednich ilościowo i jakościowo składników odżywczych.

Cel II.1 Powszechny dostęp do posiłku w czasie pobytu dzieci w placówkach oświatowych, także poza rokiem szkolnym.

Cel II.2. Promocja prawidłowego żywienia.

Działania:

Realizacja tego celu będzie wprowadzana poprzez:

- 2.1.1 Wprowadzanie powszechnego dostępu do posiłku w czasie pobytu dzieci w placówkach oświatowych (np.: szkoły, świetlice wiejskie, biblioteki, domy kultury), niezależnie od dochodu w rodzinie.
- 2.1.2 Wprowadzanie dwóch posiłków dla wszystkich dzieci w placówkach oświatowych (śniadanie i obiad).
- 2.1.3 Wspieranie instytucji i organizacji prowadzących dożywianie dzieci w czasie pozaszkolnym (wakacje, ferie).
- 2.1.4 Pomoc rzeczowa dla rodzin w formie produktów żywnościowych.
- 2.2.1 Promocja inicjatyw kształtujących właściwe nawyki żywieniowe.
- 2.2.2 Promowanie i edukowanie w zakresie prawidłowego żywienia w rodzinach, wspieranych przez jednostki pomocy społecznej.
- 2.2.3 Wdrożenie standardu pracy pielęgniarek szkolnych i środowiskowych w placówkach oświatowych, czuwających nad prawidłowym rozwojem dzieci, i uczestniczących w kształtowaniu polityki żywieniowej w tych placówkach, w ramach tworzenia środowiska nauki i pracy, sprzyjającemu zdrowiu.

Cel III. Dostarczanie wiedzy i umiejętności w zakresie zdrowego stylu życia, w tym zdrowego odżywiania osobom, instytucjom, organizacjom, zaangażowanym w proces wspierania zdrowego rozwoju dziecka.

Działania:

- 3.1 Prowadzenie szkoleń kwalifikacyjnych dla kadry odpowiadającej za przygotowywanie jadłospisów i przygotowywanie posiłków.
- 3.2 Prowadzenie szkoleń, spotkań, konferencji dla rodziców, nauczycieli, pracowników oświaty (placówek edukacyjnych), w tym pielęgniarek szkolnych i środowiskowych, z zakresu zdrowego stylu życia, prawidłowego żywienia, zasad komponowania posiłków.
- 3.2 Szkolenia i konkursy dla dzieci i młodzieży promujące zdrowy styl życia, podnoszące umiejętności w samodzielnym przygotowywaniu posiłków.
- 3.3 Działalność wydawnicza w zakresie upowszechniania wiedzy o racjonalnym żywieniu (wydawnictwa papierowe i elektroniczne).
- 3.4 Prowadzenie kampanii edukacyjnych z zakresu prawidłowego żywienia.
- 3.5 Wprowadzenie do systemu edukacji zajęć praktycznych, związanych z samodzielnym przygotowywaniem i komponowaniem posiłków.

Cel IV: Stworzenie na terenie szkół miejsc do wydawania i przygotowywania posiłków.

Działania:

- 4.1. Stworzenie miejsc do przygotowywania i spożywania posiłków dla dzieci i społeczności lokalnych.
- 4.2 Dostosowanie istniejących kuchni i stołówek zgodnie z obowiązującymi standardami sanitarno-prawnymi.
- 4.3 Dopuszaenie istniejących kuchni i stołówek przygotowujących, wydających posiłki dla dzieci i społeczności lokalnych.
- 4.4 Wspieranie działań z obszaru ekonomii społecznej oraz prawa ukierunkowanych na prowadzenie punktów przygotowywania i wydawania posiłków dla dzieci i społeczności lokalnych.

1. Wstęp

1.1. Cel opracowania.

Celem niniejszego opracowania jest sformułowanie „Strategii przeciwdziałania niedożywieniu dzieci w województwie warmińsko-mazurskim”.

Strategia rozwoju to koncepcja systemowego i kompleksowego działania polegająca na:

- formułowaniu długookresowych celów rozwoju i ich modyfikacji w zależności od zmian zachodzących w otoczeniu, strategia jest dokumentem wymagającym bieżącej aktualizacji, w sposób pozwalający na dostosowanie celów i zadań do stale zmieniającej się sytuacji społeczno-ekonomicznej;
- określaniu zasobów i środków niezbędnych do realizacji tych celów;
- sposobów postępowania zapewniających optymalne rozmieszczenie zasobów i środków oraz wykorzystanie ich w celu elastycznego reagowania na wyzwania otoczenia i zapewnienia mieszkańcom województwa warmińsko-mazurskiego korzystnych warunków w zakresie zmniejszania obszarów niedożywienia, przeciwdziałania marnowania żywności i rozwiązywania lokalnych problemów socjalnych i ekonomicznych.

Niniejsza strategia stanowić będzie podstawę do podejmowania decyzji strategicznych w zakresie działań związanych z przeciwdziałaniem niedożywieniu wśród dzieci w województwie warmińsko-mazurskim. Co więcej, będzie stanowiła podstawę do opracowania programów operacyjnych, działań edukacyjnych, przedsięwzięć rozwojowych i planów inwestycyjnych, w tym corocznych budżetów.

Planowanie strategiczne ma umożliwić także optymalne wykorzystanie środków europejskich w obszarze niedożywienia i kształcenia prawidłowych nawyków żywieniowych wśród dzieci. Dostępność do funduszy pomocowych, niezbędnych do zapewnienia zrównoważonego rozwoju poszczególnych dziedzin życia społecznego w dużej mierze zależy od wyznaczenia strategicznych obszarów działań i interwencji.

Planowanie strategiczne należy rozumieć jako świadomy, systematyczny i ukierunkowany na kreowanie przyszłości proces ciągłego przygotowywania i podejmowania decyzji dotyczących przyszłego poziomu rozwoju danego obszaru oraz kontynuację i integrację działań podejmowanych na rzecz realizacji uzgodnionych i przyjętych w strategii celów oraz zadań.

„Strategii przeciwdziałania niedożywieniu dzieci w województwie warmińsko-mazurskim” jest dokumentem otwartym, który powinien być uzupełniany o nowe treści, pomysły i sposoby rozwiązywania problemów. Uchwalenie strategii nie zamyka dalszych prac, lecz otwiera kolejną fazę polegającą na opracowaniu programów operacyjnych oraz weryfikację i aktualizację celów i priorytetów programów przeciwdziałania niedożywieniu dzieci z obszaru Warmii i Mazur.

1.2. Czym jest strategia.

Strategia to plan działania zmierzający do osiągnięcia wyznaczonego celu/celów.

Zarządzanie strategiczne to sposób zarządzania prowadzący do skutecznego osiągnięcia priorytetów społeczności (lokalnej), przy efektywnym wykorzystaniu środków. Na takie zarządzanie składają się między innymi: sprawne funkcjonowanie, przywództwo oraz praca zespołowa.

Planowanie strategiczne to systematyczna metoda:

1. radzenia sobie ze zmianami,
2. budowania konsensusu obejmującego społeczność,
3. tworzenia wspólnej wizji lepszej przyszłości w obszarze kształtowania polityki prawidłowego żywienia wśród dzieci i młodzieży.

Planowanie strategiczne jest procesem twórczym mającym na celu zidentyfikowanie najważniejszych zjawisk oraz uzgodnienie wiarygodnych celów, zadań i strategii, których realizacja będzie dotyczyć tych zagadnień.¹

1.3. Przedmiot opracowania.

Przedmiotem niniejszego opracowania jest:

- Diagnoza istniejącego problemu niedożywienia, przede wszystkim wśród młodzieży szkolnej w województwie warmińsko-mazurskim, warunkującego sytuację w kontekście długookresowego kształtowania polityki prowadzenia dożywiania dzieci i młodzieży oraz kreowania wśród nich prawidłowych nawyków żywieniowych.
- Perspektywy rozwoju problemów społecznych dotyczących mieszkańców (w kontekście dożywiania).
- Cele strategiczne zapobiegania oraz wpływania na problemy społeczne w kontekście niedożywienia dzieci i młodzieży.

¹ Leksykon Polityki Regionalnej i Zrównoważonego Rozwoju Centrum im. Mirosława Dzielskiego

- Badanie zgodności celów strategicznych z regionalnymi i krajowymi dokumentami zakresu polityki społecznej.
- Analizę prawną przepisów mających wpływ na realizację polityki społecznej województwa.
- Listę wskaźników realizacji strategii przeciwdziałania niedożywienia wśród dzieci w województwie warmińsko-mazurskim.

1.4. Podstawa opracowania.

Dokument „Strategii przeciwdziałania niedożywieniu dzieci w województwie warmińsko-mazurskim” został opracowany w oparciu o informacje zebrane przez Zespół Diagnostyczny, uczestnikami zespołu byli:

- zarząd i pracownicy Banku Żywności w Olsztynie,
- pracownicy jednostek samorządu terytorialnego oraz innych instytucji i organizacji, zajmujący się problematyką pomocy społecznej w tym przedstawiciele: Warmińsko-Mazurskiego Urzędu Wojewódzkiego w Olsztynie, Urzędu Miasta w Olsztynie, Regionalnego Ośrodka Pomocy Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego, Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Olsztynie, Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, Kuratorium Oświaty w Olsztynie.

Na potrzeby niniejszego dokumentu w drugiej połowie września 2008 r. przeprowadzono także badanie ankietowe sprawdzające problem. Informacje zawarte w ankietach posłużyły zdiagnozowaniu skali problemu niedożywienia dzieci w wieku przedszkolnym i szkolnym, zamieszkałych na terenie województwa warmińsko-mazurskiego. Badanie zostało przeprowadzone przez Bank Żywności w Olsztynie za pośrednictwem Warmińsko-Mazurskiego Urzędu Wojewódzkiego w Olsztynie. Wyniki badania zostały przedstawione w osobnym raporcie.

W opracowaniu korzystano również, z danych statystycznych: Regionalnego Ośrodka Pomocy Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego, Głównego Urzędu Statystycznego.

Tworząc dokument „Strategii przeciwdziałania niedożywieniu dzieci w województwie warmińsko-mazurskim”, korzystano także z analogicznych dokumentów powstałych na poziomie regionalnym i krajowym tj:

- Strategii Polityki Społecznej Województwa Warmińsko-Mazurskiego, 2004–2015.

- Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Województwa Warmińsko-Mazurskiego do 2020 roku.
- Programu Współpracy Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego z organizacjami pozarządowymi w zakresie pomocy społecznej, polityki prorodzinnej, rehabilitacji osób niepełnosprawnych oraz rozwiązywania problemów uzależnień na lata 2004-2008.
- Europejskiego Programu Pomocy Żywnościowej.
- Ustawy o pożytku publicznym i wolontariacie.
- Ustawy o pomocy społecznej.
- Niedożywienie dzieci w Polsce. Fakty, wyzwania i inicjatywy na rzecz walki z problemem – raport przygotowany przez Ministerstwo Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej, Polską Akcją Humanitarną i Danone.
- Narodowy Plan Rozwoju.
- Program Operacyjny Kapitał Ludzki Europejskiego Funduszu Społecznego.
- Regionalny Program Operacyjny.
- Strategia Edukacji.
- Strategii Rozwoju Banku Żywności w Olsztynie na lata 2006-2010.
- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich.
- Istniejące programy, żywienie i dożywianie dzieci, modele – dobre praktyki w Polsce i na świecie.

2. Stan obecny problemu niedożywienia dzieci i młodzieży w województwie warmińsko-mazurskim.

Celem niniejszej części opracowania jest przedstawienie stanu obecnego niedożywienia dzieci w województwie warmińsko-mazurskim, w świetle ogólnokrajowych statystyk i opracowań, dostępnych obecnie.

Ponieważ jedynymi stałymi statystykami, które obrazują problem w województwie systematycznie, są bilanse przygotowane przez Biuro ds. Pomocy i Integracji społecznej przy Regionalnym Ośrodku Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie. W niniejszym opracowaniu posłużono się raportami z lat 2003-2009, przyjmując założenie pewnej statystycznej stabilności struktury problemu (wskazują na to dane ROPS, w których ilość osób objętych dożywianiem w wieku 0-7 i wieku szkolnym w danym okresie, różni się nieznacznie, a wahania w tym przypadku można uznać za związane z ogólną demografią województwa).

W tej części skupiono się na uwarunkowaniach społeczno-gospodarczych problemu oraz jego diagnozie na terenie województwa warmińsko-mazurskiego (definicja, podstawowe statystyki, osoby objęte i nieobjęte wsparciem, kadra i infrastruktura, problemy identyfikacji niedożywienia, dożywianie w czasie pozaszkolnym, adekwatność programów do potrzeb, dobre praktyki i edukacja)

Podrozdziały:

- 2.1 Definicja problemu.**
- 2.2 Podstawowe statystyki problemu.**
- 2.3 Objęci i nieobjęci wsparciem.**
- 2.4 Kadra.**
- 2.5 Infrastruktura.**
- 2.6 Identyfikacja niedożywienia.**
- 2.7 Dożywianie w czasie pozaszkolnym.**
- 2.8 Dobre praktyki i edukacja.**

2.1 Definicja problemu.

Zasadniczą kwestią w uchwyceniu skali i istoty zjawiska niedożywienia dzieci w Polsce jest definicja tego problemu. W zależności od przyjętej definicji uzyskiwać bowiem będziemy inne wyniki w badaniach, a tym samym inny obraz tego zjawiska

Chcąc stworzyć rekomendacje dla rozwiązań problemu, na potrzeby pracy zespołu roboczego, przyjęto definicję bardzo szeroką, pozwalającą na uchwycenie różnorodnych aspektów niedożywienia. Należy zwrócić uwagę na rozróżnienie pojęć, które są często ze sobą mylone: żywienie (odżywianie) i dożywianie – dopiero w tym kontekście określić niedożywienie.

Żywienie to dostarczanie organizmowi pokarmów, pobieranych w stanie naturalnym lub po przetworzeniu na różnorodne potrawy i napoje, w celu utrzymania podstawowych funkcji życiowych, właściwego rozwoju i stanu zdrowia człowieka (Gertig H. *Słownik terminów żywieniowych*. PWN, Warszawa 2001). Żywienie niedostosowane do potrzeb organizmu może być niedoborowe lub nadmierne.

Dożywianie nie jest pojęciem tożsamym z dokarmianiem. Jest rozumiane jako żywienie uzupełniające zastosowane w celu interwencji żywieniowej skierowanej na wyeliminowanie niedożywienia (lub jego ryzyka) i poprawę stanu zdrowia. Typową sytuacją wymagającą dożywiania dzieci są niedostatki żywności w rodzinie, co utrudnia zaspokojenie potrzeb pokarmowych jej członków i prowadzi do niedożywienia. Konsekwencje niedostatków pożywienia są najbardziej odczuwane przez dzieci, głównie z powodu wielodzietności rodzin uboższych oraz wrażliwości ich organizmów znajdujących się w fazie rozwoju i wzrastania. Powodem tak postrzeganego niedożywienia jest źle skomponowana dieta, która nie dostarcza odpowiedniej ilości energii oraz składników odżywczych niezbędnych do prawidłowego rozwoju dziecka na poszczególnych etapach rozwoju. To, w konsekwencji, prowadzi do zaburzeń rozwoju fizycznego i psychologicznego oraz w znaczny sposób zwiększa ryzyko występowania wielu chorób w życiu dorosłym.

Anna Giza-Poleszczuk charakteryzuje zjawisko niedożywienia w następującym kontekście: „Nie ulega wątpliwości, że niedożywienie pociąga za sobą daleko idące konsekwencje, tak w sferze medycznej, jak psychologicznej i społecznej. Niedożywienie obniża odporność organizmu, zmniejsza jego wydolność (również umysłową), podnosi ryzyko pojawienia się przewlekłych chorób i dysfunkcji. W sferze społecznej, jeżeli jest powiązane z ubó-

stwem, niesie ze sobą niebezpieczeństwo wykluczenia z grupy rówieśniczej, a także gorsze wyniki w szkole, co przekłada się na szanse na rynku pracy, a w dalszej perspektywie – także na pozycję społeczną. W sferze psychologicznej powiązane z ubóstwem niedożywienie prowadzi do obniżonego poczucia własnej wartości i wycofania się z życia społecznego.(...) Nie zawsze jednak niedożywienie jest efektem „obiektywnego” ubóstwa: pojawia się również jako efekt złego żywienia dziecka oraz wadliwego kształtowania zachowań żywieniowych.(...) W takich przypadkach nie wynika ono jednak z niedostatku jedzenia, ale z nieprawidłowego odżywiania się. Rozwiązanie problemu nie leży tu w dożywianiu, ale raczej w promowaniu wśród dzieci właściwych nawyków żywieniowych.”²

Zjawisko niedożywienia, w badaniach, przeprowadzonych w 2008 roku przez Bank Żywności wśród pracowników ośrodków pomocy społecznej i szkół w województwie warmińsko-mazurskim, było określane w następujący sposób:

- Brak obiadu w domu.
- Brak pełnych posiłków w domu.
- Przyjście do szkoły bez drugiego śniadania.
- Dziecko przychodzi do szkoły głodne.
- Niedojadanie.
- Jeśli organizm otrzymuje mało wartościowy posiłek, który nie jest w stanie zabezpieczyć zapotrzebowania organizmu.
- Stan wskazujący na niedostateczne lub nieodpowiednie odżywianie dzieci objawiający się wycieńczeniem organizmu.
- Brak (niedobór) podstawowych składników odżywczych w organizmie dziecka.
- Długotrwałe braki w jedzeniu.
- Nieregularne posiłki.
- Niedobór podstawowych składników pokarmowych, wynikających z mało urozmaiconej diety oraz niskiej kultury żywiowej.
- Stan gdy dziecko ciągle odczuwa uczucie głodu.
- Dziecko płacze i prosi o jedzenie.
- Niedostarczenie takiej ilości kalorii, która powinna znajdować się w podawanych posiłkach.
- Dziecko skarży się na ból głowy i brzucha i od rana czeka z niecierpliwością na obiad.

² Anna Giza-Poleszczuk, In: *Niedożywienie dzieci w Polsce – na drodze do skutecznego rozwiązania problemu. Raport otwarcia*, Danone, czerwiec 2007

- Dziecko krąży w miejscu wydawania posiłków.
- Niedostarczenie pod względem ilościowym i jakościowym posiłku w stosunku do potrzeb dziecka.
- Słaby rozwój dziecka.
- Osłabienie organizmu.
- Omdlenia.
- Brak koncentracji na lekcji.
- Specyficzna reakcja na posiłek.
- Koncentracja myśli wokół obiadu.
- Brak systematycznego spożywania posiłków.
- Osłabienie organizmu spowodowane brakiem składników odżywczych.
- Kupowanie przez dzieci zamiast drugiego śniadania chipsów lub półproduktów.
- Stały, długotrwały niedobór przyjmowanych w ciągu doby posiłków, uboga dieta.
- Brak możliwości zjedzenia pełnowartościowego, gorącego posiłku.
- Skutek niedostatku związany niedoborem pożywienia w rodzinie.
- Niedobór składników pokarmowych, tłuszczu, węglowodanów, przyczynia się do utraty masy ciała, depresji, apatii, rozdrażnienia,
- Spożywanie mniej niż 3 posiłków przez dzieci, zbyt uboga dieta.
- Brak odpowiednich składników pokarmowych, prowadzący do zaburzeń organizmu.
- Ubogi jadłospis w składniki odżywcze, witaminy.
- Brak kanapki na drugie śniadanie.
- Niezaspokojenie codziennych potrzeb żywieniowych.
- Mało wartościowa dieta i zbyt mało spożywanych posiłków w ciągu dnia.
- Brak racjonalnego i systematycznego dostarczania organizmowi niezbędnych składników odżywczych.

Wielość określeń niedożywienia można uporządkować w następujących, funkcjonalnych definicjach zjawiska:

Definicja biologiczna

Niedożywienie to zaburzenie budowy lub funkcji organizmu, spowodowane niedostarczaniem z pożywieniem potrzebnych ilości energii i/lub składników odżywczych (Gertig H. Słownik terminów żywieniowych. PWN, Warszawa 2001). Zjawisko niedożywienia może być mniej lub bardziej permanentnym stanem, który zawsze poważnie naraża na szwank prawidłowy rozwój psychofizyczny dzieci, a czasem nawet życie.

Definicja prawna

Prawo określa niedożywienie jako brak odpowiedniego dochodu wraz z zaistnieniem pewnych okoliczności dodatkowych związanych z trudną sytuacją społeczną (sieroctwo, niepełnosprawność, bezrobocie) dziecka wymagającego pomocy. Gdy dochód na osobę w rodzinie nie przekracza określonego poziomu, wówczas uczeń szkoły podstawowej lub gimnazjum ma prawo korzystać z nieodpłatnych posiłków, finansowanych ze środków budżetowych. Szczegółowe kryteria dochodowe opracowywane są w zgodzie z ustawą o pomocy społecznej (tekst jednolity Dz. U. z 2008 r Nr 115 poz. 728)

Definicja socjologiczna

Definicja socjologiczna uznaje niedożywienie dzieci za następstwo niepożądanych procesów zachodzących w ich rodzinach i otoczeniu – ubóstwa czy patologii.

Podejście pragmatyczne

Pragmatyczna ocena niedożywienia jest pochodną subiektywnej oceny osób zajmujących się tym problemem. Każdy typ instytucji, a nawet każda osoba, zajmująca się niedożywieniem dzieci, tworzy własną, pragmatyczną „definicję”.

O zaklasyfikowaniu dziecka jako wymagającego dożywiania decyduje najczęściej jego zachowanie i wygląd zewnętrzny. Najczęstszymi oznakami niedożywienia są bladeść, wychudzenie, bóle brzucha, dopytywanie się o jedzenie, obniżenie dyspozycji do nauki, apatia lub niemożność skupienia na jednej czynności.

W roku 2007 został przygotowany raport „Niedożywienie dzieci w Polsce. Fakty, wyzwania i inicjatywy na rzecz walki z problemem” przygotowany przez Ministerstwo Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej, Polską Akcją Humanitarną i Danone. Na potrzeby raportu przebadano 3 grupy respondentów (63 ośrodki pomocy społecznej, 46 organizacji pozarządowych i 148 szkół podstawowych i gimnazjów). Te trzy grupy respondentów, są grupami pracowników, którzy najczęściej stykają się z problemem niedożywienia w szkołach, stosują jednak różne jego definicje, w zależności od specyfiki świadczonych świadczeń na rzecz grupy objętej ryzykiem zjawiska.

Podstawowym kryterium przyznawania pomocy w szkołach i większości organizacji zajmujących się dożywianiem jest dochód na rodzinę (definicja prawna). Najwyraźniej widać to w przypadku Miejskich i Gminnych Ośrodków Pomocy Społecznej, które jako jednostki administracji rządowej realizujące rządowy program wspierania gmin w dożywianiu uczniów, kierują się w przyznawaniu pomocy wyłącznie kryteriami prawnymi. Organizacje pozarządowe,

mające możliwość bardziej elastycznego wyboru kryteriów, stosują głównie podejście pragmatyczne, z naciskiem na aspekt socjologiczny niedożywienia. Pracownicy szkół mają bezpośredni kontakt z dziećmi niedożywionymi, stad też podczas przygotowywania dla organizacji pozarządowych i Ośrodków Pomocy Społecznej list dzieci niedożywionych mogą stosować wieloaspektową, pragmatyczną ocenę niedożywienia z uwzględnieniem biologicznych przesłanek jego występowania (np. omdlenia, bladeść ucznia itp.).

Bez względu na przyjętą definicję niedożywienia oraz bez względu na grupę odniesienia zajmującą się problemem niedożywienia dzieci w szkole województwo warmińsko-mazurskie, na podstawie przeprowadzonych badań, znajduje się w czołówce województw dotkniętych tym problemem.

2.2 Podstawowe dane statystyczne opisujące problem niedożywienia.

Głównym źródłem danych statystycznych dla obszaru całego kraju (obejmującym największą próbę), jest raport z realizacji programu „Pomoc państwa w zakresie dożywiania” opracowany przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej³. Wg tego dokumentu (za okres styczeń–grudzień 2007) łącznie pomocą objętych jest 2 270 742 osoby, z czego 1 138 307 osób z obszarów wiejskich. W tym 1 332 383 osoby to dzieci, do czasu ukończenia szkoły ponadgimnazjalnej. Pomoc w ramach Programu udzielana jest w trzech formach: posiłku, zasiłku celowego i świadczeń rzeczowych. Najmniejszy odsetek stanowią osoby korzystające ze świadczeń rzeczowych, czyli produktów żywnościowych do przygotowania posiłków.

Zgodnie z wyznacznikami ustawowymi (wyliczenia MPiPS) poza programem znalazło się 0,7% dzieci – 10 476 osób, które nie spełniały warunków określonych w ustawie do otrzymania pomocy. Powodem, dla którego osoby te nie zostały objęte pomocą jest wg raportu przede wszystkim: „niechęć do korzystania z tej formy pomocy” oraz „brak warunków technicznych i sanitarnych do przygotowania posiłków”.

W celu uszczegółowienia danych dla województwa warmińsko-mazurskiego Bank Żywności w Olszynie, w drugiej połowie września 2008 roku za pośrednictwem Warmińsko-Mazurskiego Urzędu Wojewódzkiego prze-

³Odwwołanie do raportu...

przewodził badanie, uwzględniając jako respondentów, pracowników szkół podstawowych, gimnazjalnych i innych placówek oświatowych oraz ośrodków pomocy społecznej. Informacje zawarte w wynikach badania posłużyły zdiagnozowaniu skali problemu niedożywienia wśród dzieci w wieku szkolnym, zamieszkałych na terenie województwa warmińsko-mazurskiego.

Do Banku Żywności w Olsztynie wpłynęło łącznie 316 ankiet wypełnionych przez placówki oświatowe. Było to 114 placówek z terenów miejskich oraz 202 placówki z terenów wiejskich.

Jednostki oświatowe wypełniające ankietę:

- placówki ogółem – 316
- miejskie – 114
- wiejskie – 202

W badaniu wzięły również udział 84 Ośrodki Pomocy Społecznej z terenu województwa warmińsko-mazurskiego, było to 46 gminnych OPS oraz 38 miejskich i miejsko-gminnych OPS.

Ważnym elementem badania było sprawdzenie, w jakim stopniu dane instytucje podejmują działania związane z problemem niedożywienia.

Czy realizują Państwo programy dotyczące dożywiania i pomocy żywnościowej? (dotyczy I półrocza 2008 roku)

146 placówek z terenów wiejskich i 78 miejskich odpowiedziało „Tak”

36 placówek z terenów wiejskich i 28 miejskich odpowiedziało „Nie”

20 placówek z terenów wiejskich i 10 miejskich nie udzieliło odpowiedzi.

Zestawienie %

czy są realizowane programy dot. dożywiania i pomocy żywnościowej	szkoły wiejskie	szkoły miejskie i miejsko-wiejskie
Tak	72	68
Nie	18	24
Brak Odp.	10	8

realizacja programów dot. dożywiania i pomocy żywnościowej	GOPS	MOPS i MGOPS
Tak	38	45
Nie	0	0
Brak Odp.	0	1

Z jakich źródeł wsparcia korzystają Państwo podczas realizacji tych programów?

107 placówek wiejskich i 55 miejskich wskazało na ośrodki pomocy społecznej, jako źródło, wsparcia do realizacji programów. 42 placówki wiejskie i 32 miejskie wskazało na Agencję Rynku Rolnego, 12 wiejskich i 17 miejskich korzysta z pomocy sponsorów z lokalnego biznesu i osób prywatnych. 7 wiejskich i 4 miejskie placówki korzystają z pomocy rodziców. 6 wiejskich i 3 miejskie placówki nie korzystają z żadnego wsparcia. 23 wiejskie i 11 miejskich wskazała na Bank Żywności. 28 wiejskich i 19 miejskich korzysta z innych źródeł wsparcia. Nie udzieliły odpowiedzi 54 placówki wiejskie i 33 miejskie.

Zestawienie %

Źródła wsparcia	szkoły wiejskie	szkoły miejskie i miejsko-wiejskie
OPS	107	55
ARR	42	32
Sponsorzy	12	17
Rodzice	7	4
Nie korzystają ze wsparcia	6	3
Bank Żywności	23	11
Inne	28	19
Brak Odpowiedzi	54	33

Źródła wsparcia	GOPS	MOPS i MGOPS
Środki własne gminy	36	33
Dotacje z budżetu	37	31
Bank Żywności w Olsztynie	11	9
Caritas	2	1
Unia Europejska	-	1
Inne	12	4
Brak Odpowiedzi	1	2

Rodzaj realizowanego programu	GOPS	MOPS i MGOPS
Rządowy	37	42
PEAD	15	17
PKPS		3
Inne	2	1
Brak odpowiedzi	5	5

Uzupełnieniem statystyki zjawiska dla województwa są także dane przygotowane w rocznym raporcie przez Biuro ds. pomocy i integracji społecznej przy Regionalnym Ośrodku Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie. W maju 2009 roku planowana liczba dzieci do lat 7, które mają zostać objęte pomocą finansową w dożywianiu w roku 2010 to 13 787 dzieci, przy założeniu że koszt jednego świadczenia wynosić będzie 2,9 zł a planowana liczba świadczeń wyniesie 2 232 503. Koszt tych świadczeń na rok 2010, szacowany jest na 6 551 646 zł. W roku 2009 było to odpowiednio: 13 160 dzieci, przy koszcie świadczenia 2,8 zł, liczba świadczeń wynosiła 2 145 260 a ich kwota 5 985 987.

W przypadku dzieci podlegających obowiązkowi szkolnemu (uczniowie do czasu ukończenia szkoły ponadgimnazjalnej), szacowana liczba osób, które zostaną objęte wsparciem na terenie województwa, to 53 361. Koszt jednego świadczenia wyniesie 3,2 zł. Planowana liczba świadczeń to 9 113 983. Planowany budżet na tego typu świadczenia w skali województwa na rok 2010 to 29 514 198 zł. W roku 2009 było to odpowiednio: 56 041 uczniów, przy średnim świadczeniu 3 zł, ilość świadczeń wyniosła 9 173 475, a ich łączna kwota 27 788 476 zł.

Powyższe prace nad bilansem potrzeb w zakresie pomocy społecznej województwa warmińsko-mazurskiego na rok 2010, przeprowadzono w 2009 r., w oparciu o sprawozdania jednostek organizacyjnych pomocy społecznej województwa, tj. ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy rodzinie. Można też przyjąć założenie, że co roku liczba świadczeń i ich beneficjentów, utrzymuje się na stałym, podobnym poziomie.

2.3 Osoby, instytucje, organizacje objęte i nieobjęte wsparciem.

Sprawozdawczość organizacji pozarządowych dotycząca ilości dzieci, które nie kwalifikują się do bezpłatnego dożywiania, a powinny być dożywiane, różni się zasadniczo od relacji MPiPS. Nie różnią się znacząco powody.

Wg badania Danone i Polskiej Federacji Banków Żywności reprezentatywnej grupy dyrektorów szkół, średnio 9% uczniów szkół powinno zostać objętych programem dożywiania, a nie jest.

Wg badania Polskiej Akcji Humanitarnej: średnio 2,6% uczniów szkół nie jest objętych programem dożywiania, a powinno być, wg pracowników tych szkół.

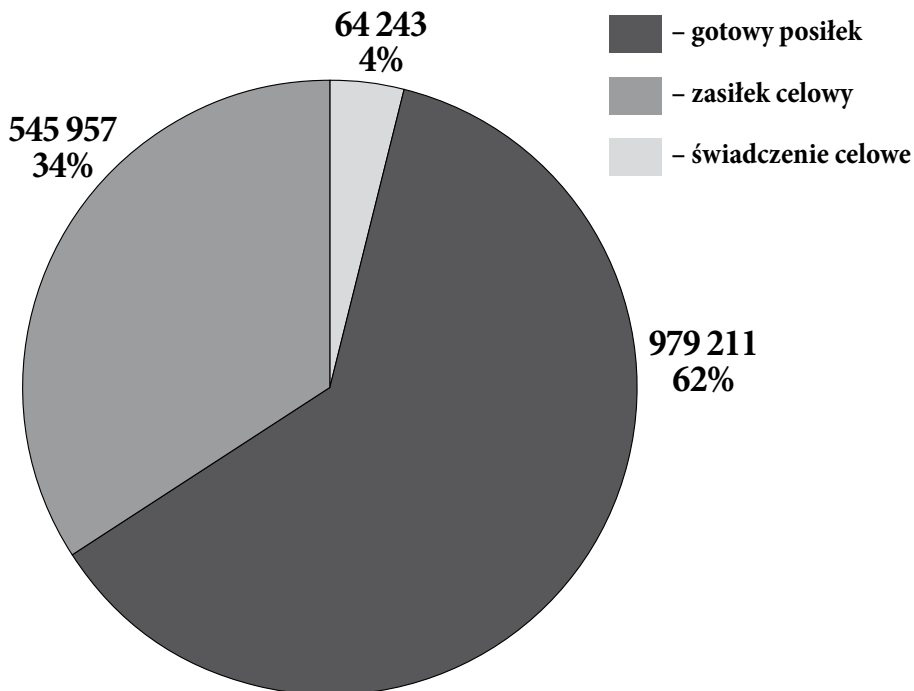
Przeszkody dla eliminowania przypadków, kiedy dzieci powinny być dożywiane, a nie są, na potrzeby raportu z prac zespołu roboczego ds. Przeciwdziałania Niedożywieniu Dzieci w Polsce zostały uporządkowane w pięć grup tematycznych:

1. procedury i infrastruktura,
2. problem odpowiedniego identyfikowania problemu,
3. regulacje podatkowe (w tym VAT i ulgi podatkowe od darowizn),
4. dobre praktyki i edukacja (w tym jakość żywienia),
5. współpraca na rzecz dożywiania (w tym poszerzenie możliwości kooperacji ponadsektorowej).

Formy pomocy, w ramach programu „Pomoc państwa w zakresie dożywiania”, obejmują:

1. gotowy posiłek,
2. zasiłek celowy na zakup posiłku lub żywności do przygotowania posiłku,
3. świadczenia rzeczowe w postaci produktów żywnościowych.

Wykres 1. Realizacja Programu w zakresie dożywiania w 2007 wg form dożywiania.

Zdecydowana większość dzieci objęta jest pierwszą formą pomocy – gotowym posiłkiem (979 211 w 2007 r.) Dla porównania w 2006 roku z tej formy pomocy korzystało 1.045 tys. dzieci i młodzieży. Spośród dzieci, które otrzymują gotowy posiłek, 80% dostaje jedno lub dwu daniowy obiad. Co szósty uczeń otrzymuje jedynie szklankę mleka z kanapką.

Z w/w wyników realizacji Programu wynika, że drugą najważniejszą przyczyną niedostarczenia pomocy był brak odpowiedniej infrastruktury.

Pomoc zarówno finansowa, jak i rzeczowa (w postaci produktów żywnościowych) może trafiać do potrzebującego dziecka z trzech głównych źródeł:

1. budżetu państwa i budżetów samorządów gminnych
2. pomocy Unii Europejskiej (program PEAD)
3. sektora prywatnego – przedsiębiorców, rolników, darowizn osób indywidualnych i nieformalnych grup obywatelskich.

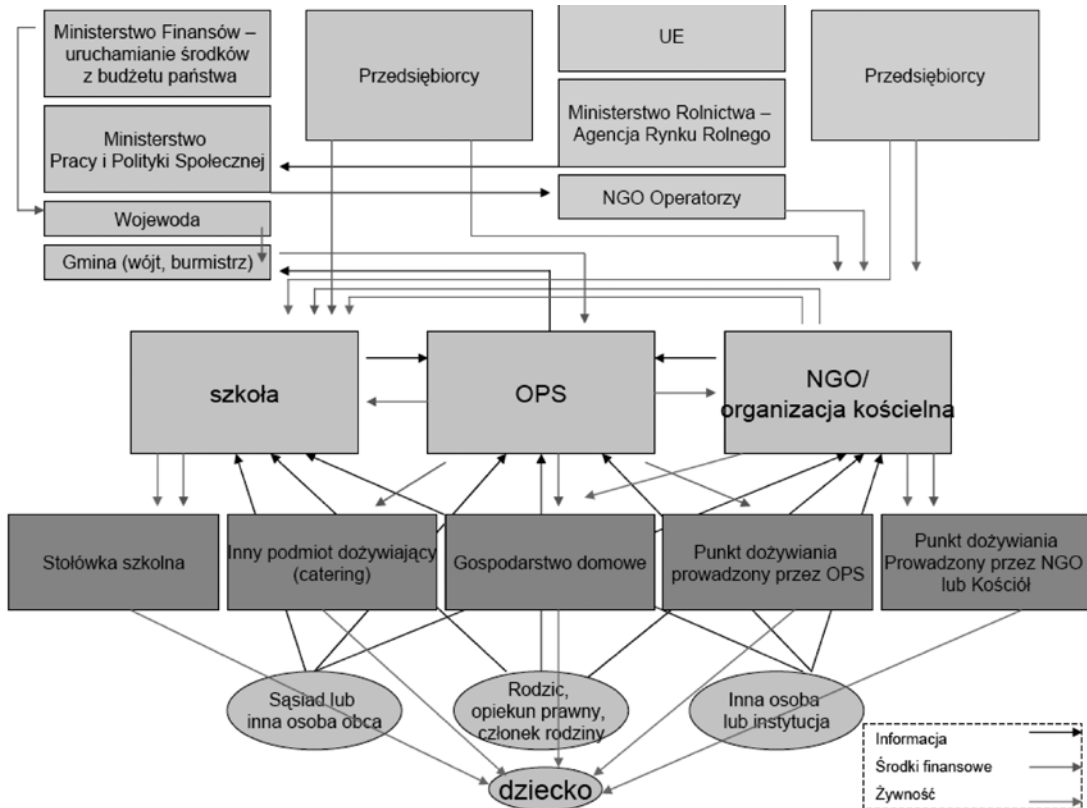
Środki z tych źródeł pozyskiwane są i dystrybuowane na poziomie lokalnym, przez trzy rodzaje instytucji, w ramach prowadzonej przez nie różnego rodzaju aktywności (stołówki, catering, punkty dożywiania, świetlice itp.):

1. placówki oświatowo-wychowawcze,
2. ośrodki pomocy społecznej,
3. organizacje pozarządowe i kościelne.

Procedury zgłaszania do różnych podmiotów o różnego rodzaju pomoc, jak również jej przyznawanie, przedstawia schematycznie poniższy graf. Graf ten nie pokazuje jednak, jaki proporcjonalnie udział w puli przekazywanej pomocy ma każde ze źródeł. Można zakładać (np. na podstawie badania Danone i FPBŻ, podczas którego pytano dyrektorów szkół o źródła pomocy w dożywianiu), że wielkość tego wkładu wygląda następująco:

1. pomoc państwa (administracja rządowa i samorządowa),
2. organizacje pozarządowe (w tym program PEAD),
3. pomoc sektora prywatnego (w tym rady rodziców, społeczność lokalna, grupy wolontariackie, etc.).

Rysunek 1 - schemat systemu pomocy państwa w zakresie dożywiania

Realnym problemem w opisywanej wyżej procedurze jest kwestia przepływu informacji i koordynacji pomocy. Poszczególne źródła nie konsultują się ze sobą i płynąca z nich pomoc nie jest rozkładana według potrzeb, ale według aktywności pozyskujących ją podmiotów.

Barierami są tu:

- brak wiedzy poszczególnych podmiotów o całym systemie pomocy i wynikających z niego procedurach zgłaszania zapotrzebowania,
- brak otwartości obecnych ośrodków odpowiedzialnych za przeprowadzenie Programu na „niestandardowe” formy kooperacji,
- brak zaangażowania pracowników szkoły, pomimo wiedzy o możliwościach interwencji (postawa, która tego typu działania pozostawia w zakresie obowiązków jedynie pedagoga szkolnego czy wychowawcy ucznia).

- brak aktywności społeczności lokalnej. W Polsce nie ma kultury zorganizowanej wzajemnej pomocy – integracji społecznej wokół problemu osób w trudnej sytuacji.

W odniesieniu do całości zagadnienia dożywiania dzieci istnieje potrzeba bardziej otwartego i elastycznego podejścia zaangażowanych podmiotów do współpracy oraz wymiany informacji i zasobów.

W województwie warmińsko-mazurskim sytuacja zobrazowana jest przez dane zebrane na podstawie badań Banku Żywności w Olsztynie (badania objęły 84 Ośrodki Pomocy Społecznej 316 placówki oświatowe z terenu województwa warmińsko-mazurskiego; było to: 46 gminnych OPS oraz 38 miejskich i miejsko-gminnych OPS, 114 placówek oświatowych z terenów miejskich oraz 202 placówki oświatowe z terenów wiejskich):

Jakie dożywianie prowadzone jest w szkołach wg OPS/MOPS i MGOPS:

Rodzaj posiłku	szkoły wiejskie	szkoły miejskie i miejsko-wiejskie
Pełen posiłek	39	160
Posiłek 1 daniowy	119	69
Kanapka – herbata, mleko-bułka	48	33
Catering	24	6
Inne formy	–	27
Brak odpow.	9	7

Pełen posiłek otrzymuje 3 619 dzieci wiejskich i 8 264 dzieci miejskich. Jedno daniowy posiłek otrzymuje 4 413 dzieci wiejskich i 3 000 dzieci miejskich. Kanapkę, bułkę i herbatę lub mleko otrzymuje 3 400 dzieci wiejskich i 1 860 miejskich. Catering zapewniony jest dla 31 dzieci wiejskich i 250 miejskich. Z innych form dożywiania korzysta 673 dzieci wiejskie i 2 217 dzieci w miastach. Odpowiedzi nie udzieliło 71 placówek wiejskich i 42 miejskie.

Zestawienie %

Rodzaj posiłku	szkoły wiejskie	szkoły miejskie i miejsko-wiejskie
Pełen posiłek	12	16
Posiłek 1 daniowy	15	10
Kanapka – herbata, mleko-bułka	11	7
Catering	0,1	0,4
Inne formy	2	4
Brak odpow.	*	**

* 35 % szkół nie udzieliło odpowiedzi; ** 36 % szkół nie udzieliło odpowiedzi

Ogólna liczba dzieci korzystających z posiłków w szkole/ placówce wg OPS/MOPS i MGOPS:

Rodzaj posiłku	szkoły wiejskie	szkoły miejskie i miejsko-wiejskie
Pelen posiłek	2 824	12 139
Posiłek 1 daniowy	7 318	5 510
Kanapka – herbata, mleko-bułka	3 114	1 917
Catering	1 412	411
Inne formy	-	2 137
Brak odpow.	11	6

Proszę podać liczbę dzieci, którym wg szkół, które odpowiedziały na ankietę Banku Żywności w Olsztynie:

- a. finansowane są posiłki:
- b. potrzebują wsparcia żywnościowego

Liczba posiłków ze względu na źródło finansowania	placówki wiejskie	placówki miejskie i miejsko-wiejskie
Ogółem posiłki:	14 952	15 891
Finansowane przez OPS	9 590	6 986
Finansowane przez rodziców	5 155	8 350
Finansowane przez sponsorów	207	555
Brak danych	8	2
Potrzebujących wsparcia żywnościowego	1 163	1 761

Ogółem wydawane są posiłki dla 30 843 z tego 14 952 w placówkach wiejskich i 15 891 w miejskich. OPS finansuje posiłki 9 590 dzieci wiejskich i 6 986 miejskich. 5 155 rodziców dzieci wiejskich i 8 3560 rodziców dzieci z miast opłaca posiłki.

Sponsorzy finansują posiłki dla 207 dzieci wiejskich i 555 dzieci z miast. Brak jest danych z 8 placówek wiejskich i 2 miejskich. Według informacji zawartych w ankietach, wsparcia potrzebuje 1 1163 dzieci wiejskich i 1 716 dzieci z miast.

Zestawienie %

Liczba posiłków ze względu na źródło finansowania	placówki wiejskie	placówki miejskie i miejsko-wiejskie
Ogółem posiłki:	51	35
Finansowane przez OPS	32	15
Finansowane przez rodziców	17	18
Finansowane przez sponsorów	1	1
Brak danych	*	**
Potrzebujących wsparcia żywnościowego	4	3

* 4% szkół nie udzieliło odpowiedzi

** 2% szkół nie udzieliło odpowiedzi

Powyższe dane wskazują zarówno skalę zjawiska dla województwa, jaki jest obecny stan zaangażowania poszczególnych instytucji w walkę z problemem.

2.4 Diagnoza stanu kadry odpowiedzialnej za żywienie w placówkach oświatowych.

Rekomendacje proponowane przez zespół roboczy ds. Przeciwdziałania Niedożywieniu Dzieci w Polsce:

- **Edukacja kadry szkolnej:** edukacja może przyjąć różne formy, jednak musi mieć na celu uwrażliwienie na problem niedożywienia dzieci pracowników technicznych szkoły (szczególnie intendentów) i nauczycieli wszelkich specjalności. Nauczyciel jest osobą, która ma zdecydowanie największe szanse na wykrycie problemów swojego ucznia, dlatego ta grupa osób powinna być szczególnie świadoma oznak i konsekwencji niedożywienia. W praktyce to właśnie od decyzji intendenta zależy przyjęcie lub nieprzyjęcie pomocy rzeczowej przez szkołę, dlatego istotne jest wzmocnienie intendentów poprzez dostarczenie im takich narzędzi (formularzy rozliczeń, odpowiednich kalkulatorów podatkowych etc.), które pozwolą im bez ryzyka wejść we współpracę z organizacjami pozarządowymi, lokalną społecznością i przedsiębiorcami.
- **Edukacja pracowników OPS,** pokazanie katalogu „dobrych praktyk” i promowanie współpracy Ośrodków z organizacjami społecznymi (także nieformalnymi). Tam, gdzie organizacje pozarządowe już istnieją, należy

je wspierać i nakierowywać na uczestnictwo w programach pomocy społecznej. Pamiętajmy też, że w myśl obowiązującego w Polsce prawa organizacje pozarządowe mają prawo startować w konkursach na realizację wielu zadań z zakresu pomocy społecznej, co może znacznie usprawnić proces, a z pewnością zdwersyfikuje źródła pomocy i diagnozy społecznej (środowiskowej). Tam, gdzie organizacji obywatelskich nie ma, to właśnie pomoc dzieciom jest obszarem wyjątkowo jednoczącym. Dlatego mądre inwestowanie w angażowanie NGO może mieć, w dłuższej perspektywie, niewspółmierne do niewielkich nakładów pozytywne wyniki. Dodatkowo angażowanie NGO jest najefektywniejszą metodą prowadzenia procesu dożywiania w czasie wolnym od nauki szkolnej.

- **Zwiększenie możliwości działania Rad Rodziców.** Są to podmioty społeczne działające w każdej polskiej szkole, które jednak w większości przypadków nie mają żadnego wpływu na funkcjonowanie szkoły. Wprowadzenie elementów „samorządnej szkoły” i nakierowanie aktywności rodziców, także na pomoc dzieciom w trudnej sytuacji, ma ogromny potencjał. Potencjał ten jest szczególnie ważny, gdyż nieformalne stowarzyszenia rodziców występują w każdej szkole, są często załączkami szerszej aktywizacji społecznej społeczności lokalnej.
- Ważnym elementem procesu zmian prowadzących do zmniejszania niedożywienia dzieci w Polsce jest także **przeprowadzenie dużej kampanii społecznej**, która w spójny sposób, wykorzystując różne kanały informacyjne, docierałaby do wielu grup docelowych. Kampania taka mogłaby mieć znaczny wpływ na „udroźnienie”, opisywanego w tym rozdziale, systemu. Jednak musi być ona skonstruowana bardzo profesjonalnie, tak by komunikowane do różnych grup treści uzupełniały się i wzmacniały nawzajem. Kampania taka mogłaby być elementem szerszej reformy szkolnictwa, zmieniającego szkoły w bardziej „przyjazne żywieniu”.

W województwie warmińsko-mazurskim sytuacja zobrazowana jest przez dane zebrane na podstawie badań Banku Żywności w Olsztynie gdzie badano:

ilość zatrudnionych :

- a) kucharek w szkole/placówce oraz ich wykształcenie i kwalifikacje zawodowe
- b) intendentów w szkole/placówce oraz ich wykształcenie i kwalifikacje zawodowe

a) kucharze

W kuchniach placówek wiejskich zatrudnionych jest 186 kucharzy i 169 kucharzy w placówkach miejskich.

Zestawienie %

Ilość zatrudnionych	placówki wiejskie	placówki miejskie i miejsko-wiejskie
kucharze	52	48

Wykształcenie i kwalifikacje zawodowe:

72 kucharzy zatrudnionych w wiejskich szkołach i 84 miejskich ma kwalifikacje. 53 osoby zatrudnione w wiejskich placówkach i 19 miejskich na stanowiskach kucharzy nie ma kwalifikacji. Nie podało informacji 61 wiejskich i 66 miejskich placówek.

Zestawienie %

Wykształcenie kierunkowe kucharzy	Szkoły wiejskie	szkoły miejskie i miejsko-wiejskie
Posiada	39	50
Nie posiada	28	11
Brak danych	33	39

b) intendenci

W kuchniach placówek wiejskich zatrudnionych jest 69 intendentów i 65 w placówkach miejskich

Zestawienie %

Ilość zatrudnionych	placówki wiejskie	placówki miejskie i miejsko-wiejskie
intendenci	51	49

Wykształcenie i kwalifikacje zawodowe:

10 intendentów zatrudnionych w wiejskich szkołach i 21 miejskich ma kwalifikacje. 33 osoby zatrudnione w wiejskich placówkach i 20 miejskich na stanowiskach intendentów nie ma kwalifikacji. Nie podało informacji 26 wiejskich i 24 miejskie placówki.

Zestawienie %

Wykształcenie kierunkowe intendentów	szkoły wiejskie	szkoły miejskie i miejsko-wiejskie
Posiada	14	33
Nie posiada	48	30
Brak danych	38	37

2.5 Diagnoza stanu infrastruktury.

Dość częstym problemem w realizacji programu dożywiania jest brak odpowiedniej infrastruktury. Problem ten jest wg MPiPS odpowiedzialny za ~10% przypadków niedostarczenia pomocy w zakresie dożywiania. Znaczenie tego problemu potwierdzają także inne dostępne badania.

Statystyka problemu:

MPiPS: Z przyczyn „braku infrastruktury” nie otrzymało pomocy ok. 10% ogólnej liczby dzieci, które nie otrzymały pomocy.⁴ W celu zwiększenia potencjału infrastrukturalnego Rada Ministrów umożliwiła Wojewodom przeznaczenie do 20% środków programowych z budżetu państwa na tworzenie nowych lub doposażenie istniejących punktów przygotowywania i wydawania posiłków oraz dowóz posiłków.

Danone, FPBŻ (SMG/KRC): 30% dyrektorów szkół przyznaje, że w ich szkołach uczniom nie podaje się obiadów (90% przyczyn to brak infrastruktury).⁵

PAH (GfK): 40% „osób odpowiedzialnych za dożywianie dzieci w szkołach”, w których nie ma prowadzonego dożywiania (5% szkół) jako przyczynę braku programu dożywiania wskazało „brak warunków”, 32% brak środków finansowych.

W raporcie województw dla MPiPS za 2006 rok, jako przyczynę nieobjęcia dożywianiem z powodu braku odpowiedniej infrastruktury podawano:

- brak lub nieodpowiedni stan sanitarno-techniczny punktów wydawania i przygotowywania posiłków,
- kosztowność adaptacji i remontów pomieszczeń

⁴ MPiPS – wybrane informacje o realizacji Program Pomoc Państwa w Zakresie Dożywiania (styczeń – grudzień 2007).

⁵ Danone – raport otwarcia, s. 11

- dużej odległości do miejsca zamieszkania odbiorców, pomocy i braku możliwości codziennego transportu, z powodu braku bazy transportowej
- brakuje miejsc przechowywania świeżej żywności (w tym chłodnie)
- nieracjonalne wykorzystywanie już istniejącego potencjału. Zdarza się, że szkoły położone niedaleko siebie, nie współpracują. Pomimo, że jedna z nich może zwiększyć potencjał swojej stołówki, by przygotować posiłki także dla innych szkół.

Problem infrastruktury szczególnie został zbadany przez Banku Żywności w Olsztynie (Badania objęły 84 Ośrodki Pomocy Społecznej 316 placówki oświatowe z terenu województwa warmińsko-mazurskiego; było to: 46 gminnych OPS oraz 38 miejskich i miejsko-gminnych OPS, 114 placówek oświatowych z terenów miejskich oraz 202 placówki oświatowe z terenów wiejskich):

Na pytanie o kuchnię w obrębie placówki pozytywnie odpowiedziało 121 wiejskich i 81 miejskich. W 60 wiejskich i 28 miejskich – kuchni nie ma. Odpowiedzi nie udzieliło 21 placówek wiejskich i 5 miejskich.

Zestawienie %

Kuchnia	szkoły wiejskie	szkoły miejskie i miejsko-wiejskie
Tak	60	71
Nie	30	24
Brak Odp.	10	5

Jako słaby, standard wyposażenia kuchni, określiło 20 placówek wiejskich i 13 miejskich, jako dobry, oceniło standard kuchni, 84 wiejskie placówki i 52 placówki miejskie. Bardzo dobrze oceniają wyposażenie kuchni 23 placówki wiejskie i 12 miejskich. Odpowiedzi nie udzieliło 75 wiejskich i 37 miejskich placówek.

Zestawienie %

Stołówki	placówki wiejskie	placówki miejskie i miejsko-wiejskie
Słaby	10	11
Dobry	42	46
B.dobry	11	11
Brak odpowiedzi	37	32

W 49 wiejskich placówkach i 191 miejskich znajdują się stołówki. W 19 wiejskich i 3 miejskich stołówek nie ma. Odpowiedzi nie udzieliły 134 placówki wiejskie i 92 miejskie.

Zestawienie %

Stołówka	szkoły wiejskie	szkoły miejskie i miejsko-wiejskie
Tak	24	16
Nie	9	3
Brak Odp.	67	81

Jako słaby standard wyposażenia stołówek określiły 23 placówki wiejskie i 14 miejskich, jako dobry oceniło standard stołówki 92 wiejskie placówki i 65 miejskich. Bardzo dobrze ocenia wyposażenie stołówki 30 placówek wiejskich i 14 miejskich. Odpowiedzi nie udzieliło 58 wiejskich i 21 miejskich placówek.

Zestawienie %

Stołówki	placówki wiejskie	placówki miejskie i miejsko-wiejskie
Słaby	11	12
Dobry	45	58
B.dobry	15	12
Brak odpowiedzi	28	16

Sprzęt, na który najczęściej wskazywano zapotrzebowanie w szkołach to:

a) kuchnia:

Drobny sprzęt np. garnki, termosy, maszynka do tarkowania, komputer do biura kuchni, piec elektryczny, suszarka, sztućce, dzbanki, wazy, szklanki, kubki, kociołki, zlew, miski, czajniki, miksery, maszynka elektryczna, brytfany, czajniki, tace,

Specjalistyczny sprzęt kuchenny np. zmywarka, stoły, krajalnice, naczynia, patelnia elektryczna, piekarniki, lodówki, sprzęt elektryczny, rozdrabiarki, kuchnie gazowe, kuchnie elektryczne, maszynka do mielenia mięsa, szafy do naczyń

Wyposażenie kuchenne np.: meble kuchenne, stół chłodniczy, taboret elektryczny, regały do magazynu, stoliki,

b) stołówka:

stoliki, krzesła, taborety, tace plastikowe, naczynia, zmywarka, talerze, sztućce, stołowe ławy do wydawania, kubki, naczynia jednorazowe, szafki sprzętowe, krzesła i stoliki dla małych dzieci, termosy do kawy i herbaty, lodówki regały, płytki, serwetniki, mikrofalówki.

Rozpatrując problem infrastruktury umożliwiającej dożywianie w szkołach należy wziąć pod uwagę rekomendacje wskazane w Raporcie z prac zespołu roboczego ds. Przeciwdziałania Niedożywieniu Dzieci w Polsce. Wg raportu kwestia infrastruktury jest problemem, który można znaczenie zmniejszać poprzez:

- racjonalne gospodarowanie potencjałem już istniejącym – promowanie współpracy między szkołami, prowadzące np. do transportu gotowych obiadów ze szkoły wyposażonej w stołówkę do innych szkół (a nie z restauracji);
- wykorzystanie funduszy strukturalnych UE – pracownicy urzędów gminnych nie posiadają umiejętności pozyskiwania funduszy UE. Cele takie jak remonty, wyposażanie stołówek i kuchni można pokryć z programów UE. Odpowiednie programy informujące o tej możliwości oraz ułatwiające skorzystanie z niej zwiększą efektywność rozwiązań w tym zakresie. W szczególności posłużyć tu mogą Regionalne Programy Operacyjne.
- zwiększenie wiedzy i motywacji pracowników urzędów gmin innymi możliwościami pozyskiwania środków;
- tworzenie własnych stołówek wtedy, gdy jest to opłacalne. Przy założeniu, że:
 - nakłady, poniesione na stołówki szkolne, szybko się zwrócą (różnica kosztu posiłku i kosztu cateringu) – można wspomóc ten proces tworząc „algorytm” opłacalności stołówki szkolnej,
 - własna obsługa stołówki przez szkołę umożliwia włączenie kosztów jej prowadzenia (praca, media, itp.) do wkładu własnego gminy w program dożywiania – co umożliwia dodatkowe oszczędności dla gmin.
- aktywizacja społeczności lokalnej. W szczególności ważnym partnerem mogą tu być regularni dostawcy zaopatrzenia sklepów lub inne osoby regularnie podróżujące. Dzięki zaangażowaniu społeczności i władz lokalnych można problem transportu termosów rozwiązać bezkosztowo.

Uzyskanie własnego punktu przygotowywania posiłków w zasadniczy sposób zwiększa możliwości poprawy jakości wydawanych posiłków. Dzieje się tak dlatego, że szkoła / gmina mogą pozyskiwać żywność od prywatnych darczyńców (znacznie chętniej po zmianie regulacji VAT) i uzupełniać jadłospis, bez żadnego dodatkowego nakładu.

Obsługa stołówek przez podmioty zewnętrzne.

Jeżeli szkoła samodzielnie prowadzi stołówkę, to dotacja z OPS jest przeznaczona tylko na „wsad do kotła”. W przypadku, gdy stołówkę szkolną obsługuje firma zewnętrzna lub szkoła najmuje firmę cateringową, kosztem ponoszonym przez Program jest, oprócz „wsadu do kotła”, także cała obsługa, energia i w niektórych przypadkach dowóz. Wszystkie te elementy są dodatkowo objęte podatkiem VAT. W przypadku przygotowywania posiłków na terenie szkoły jego techniczne koszty gmina może pokryć z subwencji oświatowej.

Należy też podkreślić, że w interesie dyrektorów szkół jest zatrudnianie firm zewnętrznych. W tym sensie interesy Gminy i szkoły są sprzeczne. Wartość, jaką jest eksploatacja stołówki włączona do wkładu własnego gminy i niższy koszt jednostkowy posiłku jest przeciwstawiana mniejszym koniecznym nakładom pracy i odpowiedzialności po stronie dyrektora szkoły.

2.6 Identyfikacja niedożywienia.

Przeprowadzone analizy wskazują, że istotnym powodem nieobjęcia programem dożywiania dzieci i młodzieży (ujętych w raporcie MPiPS) jest brak zgłoszenia potrzeby dożywiania danej osoby. Są dwa zasadnicze powody tego problemu:

- brak wiedzy, aktywności i wyczulenia pracowników szkoły w tym zakresie,
- społeczne naznaczenie osób przyjmujących pomoc, która sprawia, że dziecko nie zgłasza potrzeby lub odmawia przyjęcia pomocy,
- brak wiedzy, wyczulenia i aktywności otoczenia społecznego dziecka.

Pomimo, że z formalnego punktu widzenia, nie ma żadnych przeciwwskazań, by oprócz dyrektorów szkół zapotrzebowanie na dożywianie było zgłaszane przez inne podmioty (rady rodziców, UP, Kościół, NGO, sąsiadów), to nie jest to powszechna praktyka.

Problem dostrzeżenia niedożywionego dziecka jest, przede wszystkim, problemem wiedzy, uwrażliwienia i postaw osób otaczających dziecko. Bez podstawowej wiedzy o objawach i konsekwencjach niedożywienia, połączonej ze zmianą społecznej postawy, nie można znacznie i długofalowo ograniczyć problemu identyfikacji niedożywianych dzieci.

W badaniach Banku Żywności w Olsztynie dla województwa warmińsko-mazurskiego problem niedożywiania w środowisku, w tym, w miejscu pracy, został zauważony odpowiednio: w 48% szkół wiejskich i 53 % szkół miejskich.

45% szkół wiejskich i 42 % szkół miejskich i miejsko-wiejskich twierdzi, że nie jest to zauważalny problem w ich środowisku.

Na zadane pytanie dotyczące istnienia problemu niedożywienia w placówce oświatowej w zestawieniu liczbowym: „Tak” odpowiedziało 97 placówek z terenów wiejskich i 60 z terenów miejskich: „Nie” odpowiedziało 91 placówek z terenów wiejskich i 48 miejskich.

„Nie wiem” odpowiedziało 1 placówka wiejska. Brak odpowiedzi było w 13 placówkach wiejskich i 6 miejskich. Dane na podstawie ankiety Banku Żywności w Olsztynie Wypełnioną ankietę zwróciły 84 Ośrodki Pomocy Społecznej, 316 placówek oświatowych z terenu województwa warmińsko-mazurskiego było to: 46 gminnych OPS oraz 38 miejskich i miejsko-gminnych OPS, 114 placówek oświatowych z terenów miejskich oraz 202 placówki oświatowe z terenów wiejskich.

2.7 Dożywianie w czasie pozaszkolnym.

Problemem, na który trzeba także zwrócić uwagę, jest dożywianie dzieci i młodzieży poza czasem nauki szkolnej. Skala zapotrzebowania na pomoc w tym czasie jest przy obecnym stanie wiedzy bardzo trudna do oszacowania. Można jednak zakładać, że znaczna część wspieranych dzieci potrzebuje także pomocy w czasie wolnym. W tym czasie utrzymywanie dużych stołówek, zakup usług u operatorów zewnętrznych, czy dowóz gotowych posiłków jest porównywalnie bardzo drogi.

Należy podkreślić, że wielu rodziców nie wie, że istnieje możliwość uczestniczenia w Programie, poza czasem szkolnym.

Próbie oszacowania zjawiska podjęto w badaniach Banku Żywności w Olsztynie. Na pytanie:

Czy prowadzone jest w Pańskim miejscu pracy dożywianie w dniach wolnych od nauki szkolnej?

a) podczas ferii zimowych:

54 placówki wiejskie i 38 miejskich w okresie ferii prowadzi dożywianie dzieci. 142 wiejskie i 74 miejskie placówki nie prowadzą w okresie ferii dożywiania. Brak danych z 6 wiejskich i 2 miejskich placówek.

Zestawienie %

Ferie zimowe	szkoły wiejskie	szkoły miejskie i miejsko-wiejskie
Tak	27	33
Nie	70	65
Brak Odp.	3	2

Dożywianie – ferie	GOPS	MOPS i MGOPS
Tak	9	14
Nie	33	20
Brak Odp.	4	4

Próba: 84 Ośrodki Pomocy Społecznej z terenu województwa warmińsko-mazurskiego było to 46 gminnych OPS oraz 38 miejskich i miejsko-gminnych OP

b) podczas wakacji:

W okresie wakacji 12 placówek wiejskich i 10 miejskich prowadzi dożywianie dzieci.

W 180 miejskich i 99 wiejskich brak jest takich działań. Danych nie przekazało 10 placówek wiejskich i 5 miejskich.

Zestawienie %

Wakacje	szkoły wiejskie	szkoły miejskie i miejsko-wiejskie
Tak	6	9
Nie	89	87
Brak Odp.	5	4

Dożywianie – wakacje	GOPS	MOPS i MGOPS
Tak	4	7
Nie	36	29
Brak Odp.	6	2

Próba: 84 Ośrodki Pomocy Społecznej z terenu województwa warmińsko-mazurskiego było to: 46 gminnych OPS oraz 38 miejskich i miejsko-gminnych OP.⁶

⁶ Wypełnioną ankietę zwróciły 84 Ośrodki Pomocy Społecznej 316 placówek oświatowych z terenu województwa Warmińsko-Mazurskiego było to: 46 gminnych OPS oraz 38 miejskich i miejsko-gminnych OPS, 114 placówek oświatowych z terenów miejskich oraz 202 placówki oświatowe z terenów wiejskich.

Z powyższego badania wynika, że tylko nieznaczna część placówek oświatowych i ośrodków pomocy realizuje jakiegokolwiek programy dożywiania w okresach, w których nieprowadzone są zajęcia lekcyjne.

Powyższy problem został także zauważony w raporcie z prac zespołu roboczego ds. Przeciwdziałania Niedożywieniu Dzieci w Polsce. Jako najwłaściwszego operatora programów przeciwdziałania niedożywieniu dzieci w czasie wolnym od zajęć lekcyjnych wskazuje on organizacje pozarządowe. Są one aktywne, dobrze zorientowane w lokalnych uwarunkowaniach i elastyczne. Jako warunek stałego i skutecznego działania NGO, wskazane zostało w raporcie, profesjonalne podejście władz gminnych i OPS do współpracy z NGO.

2.8 Dobre praktyki i edukacja.

(wg raportu z prac zespołu roboczego ds. Przeciwdziałania Niedożywieniu Dzieci w Polsce, wzbogaconego o komentarze ze spotkania dotyczącego opracowania strategii niedożywienia dzieci w województwie warmińsko-mazurskim, które odbyło się 27 lutego 2009 r.).

Polska szkoła nie uczy zasad prawidłowego żywienia. Ten zakres działań edukacyjnych w większości przypadków jest całkowicie w szkole nieobecny. Szkoła nie jest specjalnie wyczulona na to, co i jak jedzą uczniowie, posiłek (zazwyczaj jeden) je się szybko, obiady często są niesmaczne i nieprawidłowo zbilansowane, realna przerwa śniadaniowa to rzadkość. Nauczyciele w klasach młodszych (1-3) często nie nadzorują przerwy śniadaniowej – nie czuwają, by dzieci zjadły śniadanie, zaś niedopilnowane nie pamiętają o jedzeniu śniadania. Umyka też sposobność dyskretnego sprawdzenia, czy w klasie są dzieci, które regularnie nie przynoszą śniadania. Do tego dochodzi jeszcze obecność bardzo atrakcyjnych marketingowo, a ubogich w składniki odżywcze, produktów w sklepikach szkolnych, które stanowią łatwo dostępną, a niezdrową alternatywę dla elementów ewentualnej edukacji żywieniowej. Na niekorzyść właściwej edukacji dodatkowo wpływa fakt, że to właśnie tym produktom przypisywany jest społeczny prestiż (w szczególności w odbiorze dzieci). Objęcie dożywieniem w szkole, traktowane jest natomiast jako stygmatyzacja jej beneficjatorów, jako osób ubogich, przez to gorszych. Taki stan rzeczy nie może być utrzymywany.

Nawyki żywieniowe wykształcane są w znacznej mierze w domu. Do najbardziej powszechnych niewłaściwych zwyczajów żywieniowych należą nieprawidłowa częstotliwość oraz wielkość posiłków. Jak wykazują badania przeprowadzone w Polsce, około połowa dorosłych przychodzi do pracy, nie spożywając pierwszego śniadania (Hasik i Gawęcki, Żywność człowieka zdrowego i chorego tom 2. PWN, Warszawa 2005). Dzieci powielają niewłaściwe zachowania żywieniowe rodziców, co ma swoje konsekwencje także w przyszłości i skutkuje złym stanem zdrowia w życiu dorosłym.

Szkoła powinna zatem odgrywać istotną rolę w upowszechnianiu wiedzy żywieniowej i uczyć przyszłe pokolenia zdrowego stylu życia. Dobre praktyki żywieniowe i aktywność fizyczna, to podstawa zdrowia w dorosłym życiu. Dlatego, podobnie jak matematyki czy rysowania, szkoła powinna uczyć racjonalnego sposobu żywienia i uświadamiać, jak ważna jest aktywność ruchowa w zachowaniu dobrego stanu zdrowia.

Stan ten potwierdzają Badania Banku Żywności w Olsztynie, w wyniku których dodatkowo stwierdzono różnice jakościowe sporządzanych posiłków między szkołami w miastach i na wsi. Jakość wydawanych posiłków nie jest wystarczająca, w szkołach wiejskich ta sytuacja jest dużo gorsza niż w miejskich. Znaczna część placówek oświatowych nie posiada zaplecza kuchenne-stołówkowego. Na terenach wiejskich w 50% placówek oświatowych wydaje się posiłek 1-daniowy, tylko w 16% wydaje się posiłek 2-daniowy. W placówkach miejskich w 50% są wydawane posiłki 2-daniowe.

Kadra odpowiadająca za przygotowania posiłków jest bardzo słabo przygotowana, przypadkowe osoby odpowiadają za jakość i różnorodność posiłków. Jest bardzo duża rozbieżność pomiędzy wynikami ankiet ze szkół i ośrodków pomocy społecznej w części dotyczącej potrzeby dożywiania dzieci w szkołach. Według szkół 5000 dzieci potrzebuje wsparcia żywieniowego, natomiast według ośrodków pomocy społecznej, takiego wsparcia potrzebuje tylko 500 dzieci.

W wyniku analizy badań Banku Żywności w Olsztynie, szczególnie istotnym wskazaniem powinno być prowadzenie edukacji w zakresie dożywiania dzieci.

Autorzy raportu z badań deklarują: *Chcemy promować w tym względzie jakość i ilość posiłków. Dziecko powinno spożywać co 4 godziny pełnowartościowy posiłek, w tym obiad 2-daniowy. Z przeprowadzonych badań wynika, że nie wszyscy mamy taką świadomość.*

Aktywna Szkoła.

Rola pracowników szkoły.

Aktywność i wiedza dyrekcji szkół, nauczycieli i personelu szkolnego jest także istotnym warunkiem dla lepszego rozpoznawania sytuacji wymagających szczególnego wsparcia. Tam, gdzie kryterium dochodowe nie umożliwi automatycznego udzielenia pomocy przez GOPS, konieczna jest aktywna rola szkół. To właśnie szkoła może współpracować z OPS, informując o niepokojących sytuacjach tam, gdzie pomimo odpowiednio wysokich dochodów, nieporadność rodziców lub sytuacja patologiczna sprawiają, że dziecko jest niedożywione. Często są przypadki ignorowania problemów oraz niedyskretne dzielenie uczniów na tych, którym jest udzielana pomoc, i tych „bogaty”.

Rekomendacje.

Podstawowym, rekomendowanym, rozwiązaniem jest tu:

- należyta informacja/edukacja personelu szkolnego,
- wskazanie możliwości kooperacji z OPS i zainicjowanie jej,
- pokazanie katalogu podstawowych zasad zmniejszających naznaczenie odbiorców,
- pokazanie sposobów na pozyskiwanie zasobów z innych źródeł (np. BŻ),
- dobre przykłady szkół aktywnych i przyjaznych żywieniu.

Rola szkoły i pedagogów szkolnych nie powinna ograniczać się tylko do identyfikacji osób, którym potrzebna jest pomoc. To oni bowiem przekazują wzory zachowania i kultury osobistej. Dlatego istotne jest spojrzenie na szkołę także jako na miejsce, gdzie uczniowie zapoznają się z kulturą jedzenia, stosunkiem do żywności, wypracowują nawyki żywieniowe, które decydować będą o ich diecie przez resztę życia.

Ważne jest wykorzystanie dostępnych kanałów MEN (także kuratoriów) do zwrócenia uwagi dyrektorów szkół i nauczycieli na tę sferę pracy wychowawczej. Warto zauważyć, że najlepszym wzorem jest nie tyle przekazywanie pewnych założeń w sposób werbalny, ale na przykład – może warto rozpatrzyć model organizacji żywienia w taki sposób, że nauczyciele zawsze spożywają posiłki wraz z uczniami. Taki system sprawia, że nie tylko uczniowie widzą, jak nauczyciele jedzą, ale także (a może przede wszystkim) nauczyciele mogą kontynuować swoją pracę wychowawczą także podczas posiłku i odnośnie sposobu jego spożywania (z szacunkiem dla żywności, kulturalnie etc.).

To dyrektorowie szkół decydują o rozkładzie zajęć w szkole. Przepisy nadrzędne nie ograniczają ich w ustalaniu układu i długości przerw. Dlatego tak

wiele zależy od dobrej komunikacji kwestii prawidłowego żywienia. Liczne przykłady wskazują, że przy dobrej woli dyrektora szkoły i nauczycieli bardzo łatwo i bez dodatkowych kosztów można sprawić, by szkoła była prawdziwie „przyjazna żywieniu”.

Problem ten był także szeroko dyskutowany podczas spotkania dotyczącego opracowania strategii niedożywienia dzieci w województwie warmińsko-mazurskim, które odbyło się 27 lutego 2009 r.

Główne przywoływane wątki to:

Pani prof. Lidia Wądołowska z Katedry Żywienia Człowieka – Wydział Nauki Żywności Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego stwierdziła, że problemem jest kadra w szkole, nieprzygotowana do realizacji programów profilaktyki żywieniowej i przeciwdziałania problemowi niedożywienia. Osoby odpowiedzialne za przygotowywanie posiłków, często powielają własne błędy żywieniowe oraz te wyniesione z domu (z okresu dzieciństwa), a w małym stopniu wykorzystują wiedzę z zakresu prawidłowego odżywiania. Należy położyć bardzo duży nacisk na edukację kadry odpowiedzialnej za żywienie dzieci (intendentki, kucharki) i dostosowanie ich wiedzy i umiejętności do aktualnych zdobyczy nauki o żywieniu człowieka. Również dzieci nie są przygotowane do jedzenia prawidłowych posiłków i często oczekują potraw, które lubią lub znają. Z tego powodu należy upowszechniać spożywanie dobrze skomponowanych posiłków, spełniających zasady prawidłowego żywienia i powoli zmieniać nieprawidłowe przyzwyczajenia na model prozdrowotny. Wymaga to prowadzenia działań edukacyjnych wśród dzieci i dorosłych. Działania te powinny być prowadzone równolegle. Musimy zmieniać zachowania żywieniowe dorosłych tak, aby przekładały się one na dzieci. Złe przyzwyczajenia żywieniowe mają często zarówno rodziny ubogie, jak i zamożne, chociaż wynika to z zupełnie odmiennych uwarunkowań. Liczne błędy żywieniowe są popełniane już w najwcześniejszym okresie rozwoju dzieci, np. napoje dla dzieci (w tym soki) są nadmiernie słodzone. Pomoc żywieniowa dla dzieci powinna być realizowana bardzo świadomie, po gruntownym rozpoznaniu potrzeb. Nie powinna być skupiona wyłącznie na „likwidowaniu głodu” poprzez dostarczanie żywności takiej, jak na przykład: makarony, kasze, oleje, margaryny, cukier itp. Żywność, dostarczana m.in. przez Bank Żywności w Olsztynie, powinna zawierać zdecydowanie szerszy asortyment produktów, co pozwoli na pełniejsze zaspokojenie potrzeb żywieniowych osób, dla których ta pomoc jest przeznaczona. Realizacja tak szeroko zaplanowanej pomocy jest niezwykle trudna, ale należy szukać sposobów na rozszerzenie pomocy i dostarczanie żywności, takiej jak: różnorodne produkty mleczne, warzywa owoce.

Bardzo ważne są szkolenia dla kadry ośrodków pomocy społecznej, organizowane w zakresie prawidłowego odżywiania w szczególności dzieci. Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego zobowiązał się do uwzględnienia w priorytetach tych działań, do przedstawiania działań Banku Żywności w Olsztynie oraz zadeklarował pomoc w organizacji szkoleń.

Pani Jadwiga Bogdaniuk warmińsko-mazurski Kurator Oświaty zapewniła, że Kuratorium będzie wspierało działania dotyczące niedożywienia dzieci. Sierpniowo-wrześniowa narada dyrektorów szkół wzbogacona będzie o problem dożywiania dzieci w szkołach i prawidłowego żywienia.

Pani Edyta Jędrzejewska – z-ca dyrektora Wydziału Polityki Społecznej Urzędu Wojewódzkiego stwierdziła, że bardzo ważne jest określenie standardów posiłków. Ta informacja musi być przekazana do szkół. Standard posiłków musi być również określony w strategii.

Edukacja społeczna.

Niedostatki żywności to problem wstydlivy, o którym rodzina bardzo często nie chce mówić. Dziecko mogłoby jeść obiad w szkole finansowany ze środków pomocy społecznej, ale samo wstydzi się powiedzieć, że jest głodne. Przyjęcie tej formy pomocy wśród młodzieży jest często źle traktowane przez rówieśników i stwarza poważne problemy wśród grupy rówieśniczej. Lepiej wdziane jest kupienie słodyczy w sklepiku szkolnym, niż zjedzenie obiadu w stołówce.

Taki sam problem występuje po stronie rodziny. Jest on największą przeszkodą w dostarczaniu żywności dzieciom potrzebującym (74% powodów niedostarczenia pomocy w 2007 r.⁷)

Generalnie problem można zatem podzielić na trzy elementy:

- społeczne naznaczenie odbiorców pomocy społecznej,
- kulturowe postrzeganie w rodzinach żywienia jako wyłącznej domeny rodziny,
- brak wiedzy na temat prawidłowego żywienia i jego znaczenia w innych sferach życia.

Ten problem, jako kluczowy podczas spotkania dotyczącego opracowania strategii niedożywienia dzieci w województwie warmińsko-mazurskim, wskazywał pan Piotr Raźniewski – doktor nauk humanistycznych w zakresie socjologii z Uniwersytetu Warszawskiego.

Jakość żywienia.

Zgodnie z definicją, problem żywienia należy, także rozpatrywać w perspektywie jakościowej. Instytut Żywności i Żywienia w Warszawie, na zlecenie Ministerstwa

⁷ MPiPS raport

Zdrowia i Opieki Społecznej, przeprowadził, na podstawie badań stacji sanitarno-epidemiologicznych w Polsce, analizę która wykazała, że jakość żywienia realizowanego w stołówkach szkolnych w Polsce jest wysoce niezadowalająca. Stwierdzono, że w żywieniu zbiorowym dzieci i młodzieży w reprezentowanych grupach szkół, występuje szereg nieprawidłowości w sposobie żywienia. Dotyczy to przede wszystkim zbyt małego spożycia mleka i przetworów mlecznych, warzyw i owoców, ryb i przetworów zbożowych, takich jak grube kasze, pieczywo razowe. W nadmiarze spożywane są tłuszcze, szczególnie zwierzęce oraz cukier i słodcyce. Stwierdzono także, że nieprawidłowości w zakresie żywienia zbiorowego dzieci i młodzieży w placówkach oświatowo-wychowawczych, wynikają ze stosunkowo wysokich kosztów żywienia, niedofinansowania szkół, jak również niskich kwalifikacji zawodowych personelu stołówek szkolnych.

Rekomendacje.

Nasze zobowiązania wobec UE i aspiracje w osiągnięciu standardów WHO, wymuszają radykalną zmianę podejścia do dożywiania dzieci podczas nauki szkolnej – w krytycznym okresie dla ich rozwoju intelektualnego, psychospołecznego i fizycznego. Dlatego trzeba rozpocząć proces dostosowywania placówek oświatowych do stanu, w którym w przyszłości, każde dziecko będzie spożywało posiłek w towarzystwie nauczycieli po 1 godzinie lekcyjnej. Kultura jedzenia, odpowiedni czas poświęcony na posiłek i współuczestnictwo w nim wychowawców, to bardzo ważne elementy „lekcji prawidłowego żywienia”. Podstawowym wymogiem żywieniowym dla dzieci w wieku szkolnym jest spożywanie przynajmniej jednego pełnowartościowego posiłku w ciągu 6 godzin, dlatego obiad w szkole musi się stać normą, tak jak lekcja matematyki czy W-F. Serwowane posiłki muszą ponadto spełniać normy określone dla dzieci w danym wieku przez IŻŻ. W tym celu zostały już stworzone jadłospisy dla stołówek szkolnych gwarantujące prawidłowo skomponowane posiłki. Pomimo, że takie zalecenia i wskazówki już istnieją, to nie są powszechnie wykorzystywane przez osoby prowadzące kuchnie szkolne – czego efektem są, wskazane wcześniej, złe statystyki jakości posiłków. Warto też podkreślić, że dobrze skomponowany posiłek powinien być również smaczny i odpowiadać gustom dzieci. Nawet najlepszy posiłek na nic się nie zda, jeżeli nie zostanie zjedzony.

Takiemu systemowi musi towarzyszyć także edukacja dotycząca prawidłowego żywienia w ramach zajęć szkolnych (lekcja wychowawcza). Są opracowane ciekawe i przystępne programy lekcji dla dzieci w różnym wieku, które należy wykorzystywać. Proponujemy, by do katalogu szkoleń, jakie mogą odbywać nauczyciele w celu zdobycia „punktów kompetencyjnych”, dołączyć wiedzę o żywności i ży-

wieniu. Nauczyciele są zawsze pierwszymi osobami, które mogą wykryć problem niedożywienia, dlatego ich edukacja i uwrażliwienie jest tu kwestią podstawową.

Wysiłki i nakłady przeznaczone na prawidłowe żywienie nie odniosą jednak pełnego sukcesu bez rozwiązania problemu sklepików szkolnych. Dziecko mając do wyboru atrakcyjną żywność w sklepiku, nie będzie zainteresowane „zwykłym” obiadem. Sklepiki w pewien sposób ugruntowują złe nawyki żywieniowe, które w szkole powinny być prawidłowo kształtowane. Kaloryczne, słodkie jedzenie nie może być normą w szkole. (Zakaz prowadzenia sklepików szkolnych w Szwecji bezpośrednio doprowadził do redukcji dzieci z otyłością o 5%).

Rekomendujemy rozwiązanie mniej radykalne, w którym sklepiki szkolne mają ściśle określony asortyment żywności. Rozwiązania, gdzie asortyment sklepików jest przygotowany przez ekspertów, już funkcjonują.

Spójna i konsekwentna polityka edukacji żywieniowej dzieci w szkole jest, bardzo często jedyną szansą na wpojenie zasad racjonalnego żywienia młodemu pokoleniom. Ponieważ właściwe żywienie jest bezsprzecznie podstawą ogólnego stanu zdrowia człowieka w ciągu całego życia, edukacja żywieniowa powinna być pełnoprawną częścią całego systemu edukacji szkolnej w Polsce.

Slajd z prezentacji prof. Lidii Wądołowskiej z Katedry Żywienia Człowieka – Wydział Nauki Żywności Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, prezentowanej podczas spotkania dotyczącego opracowania strategii niedożywienia dzieci w województwie warmińsko-mazurskim, które odbyło się 27 lutego 2009 r.

Rekomendacje w zakresie Dobrych Praktyk i Edukacji

W rozwiązywaniu tego problemu konieczne jest wykorzystywanie 2 metod:

- 1) systematycznego identyfikowania braku aktywności rodziny w sferze dożywiania (wpisanego w szeroko rozumiany system pomocy społecznej) oraz
- 2) kampanii edukacyjnej.

Kampania edukacyjna musi być prowadzona równoległe w dwóch sferach:

- w społecznościach lokalnych. Tu najlepszym potencjalnie nośnikiem jest edukacja prowadzona przez Kościół, lokalne władze i organizacje pozarządowe oraz zastosowanie medialnej kampanii społecznej. Komunikaty dotyczące wagi prawidłowego żywienia, oprócz dotarcia do społeczności lokalnych muszą być kierowane do rodzin, które nie są klientami pomocy społecznej (nie są w bardzo trudnej sytuacji finansowej), jednak z przyczyn kulturowo-społecznych nie chcą przyjmować pomocy w formie dożywiania, mimo, że nie spełniają tej funkcji wystarczająco.
- w szkole. Podobnie jak w przypadku edukacji żywieniowej, zmiany postaw wobec rówieśników otrzymujących pomoc można dokonywać w czasie zajęć wychowawczych. Nauczyciele powinni być szczególnie wyczuleni na kwestie różnic w zamożności uczniów – konieczna jest tu jednak edukacja i uwrażliwienie.
- wprowadzenie wspomnianego już wyżej zwyczaju, że każde dziecko spożywa posiłek w czasie zajęć lekcyjnych, a sposób jego finansowania jest informacją poufną.

Informacyjne działania systemowe, które w sferze pomocy społecznej będą także adresowane bezpośrednio do rodzin w trudnej sytuacji – w których problem ignorowania potrzeb żywieniowych dzieci jest bardzo częsty. Tu podstawową rolę musi odegrać Ośrodek Pomocy Społecznej. Podobne zadanie powinno leżeć także w polu działań Urzędów Pracy. W szczególności doradcy zawodowi i urzędnicy, bezpośrednio zajmujący się bezrobotnymi, powinni być dobrze poinformowani o ewentualnej odmowie udzielenia pomocy.

Powyższe działania muszą być spójne, mieć uzupełniające się przekazy i być dobrze zaplanowane w czasie i przestrzeni. Dzięki temu uzyskany zostanie dodatkowy efekt synergii działań, który nie wystąpi, jeżeli działania będą nieskoordynowane.

3. Zgodność z dokumentami strategicznymi.

STRATEGIA POLITYKI SPOŁECZNEJ WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO DO 2015 ROKU.

Cele i zadania Strategii Przeciwdziałania Niedożywieniu Dzieci i Młodzieży w Województwie Warmińsko-Mazurskim wpisują się w cele wyznaczone przez STRATEGIĘ POLITYKI SPOŁECZNEJ WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO DO 2015 r. Cel główny strategii to: „Pomoc społeczna sprawnym i skutecznym elementem systemu wsparcia społecznego mieszkańców Warmii Mazur”. Redukcja niedożywienia dzieci i młodzieży z całą pewnością, należy uznać za efektywne niesienie pomocy.

Osiągnięcie stanu, określonego w głównym celu strategii wymaga realizacji podstawowych założeń strategicznych, dotyczących sfery pomocy społecznej regionu, w tym przede wszystkim:

- Wypracowania stabilnych podstaw i zasad współpracy administracji publicznej (rządowej i samorządowej) z partnerami społecznymi i innymi podmiotami lokalnego życia publicznego.
- Opracowania lokalnych i wojewódzkich programów rozwiązywania najistotniejszych kwestii i problemów społecznych regionu, przy szerokim udziale partnerów społecznych.
- Zmian ustawowych w zakresie pomocy społecznej, między innymi w celu zmniejszenia rozbieżności między zadaniami wynikającymi z ustawy o pomocy społecznej, a finansowymi możliwościami ich realizacji.
- Podnoszenia społecznej i zawodowej aktywności mieszkańców Warmii i Mazur.
- Zaspokajania potrzeb socjalnych wszystkich mieszkańców regionu, ze szczególnym uwzględnieniem grup społecznych narażonych na zjawiska marginalizacji.
- Kształtowania postaw tolerancji i zrozumienia wobec sytuacji marginalizowanych grup społecznych.
- Zmian w mentalności mieszkańców Warmii i Mazur w kwestii roli i zadań pomocy społecznej i kształtowania świadomości w tej sferze.

Założenia te wpisują się w działalność związaną z redukcją niedożywienia wśród dzieci i młodzieży.

Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Województwa Warmińsko-Mazurskiego do 2020 roku.

Cel główny strategii województwa brzmi: Spójność ekonomiczna, społeczna i przestrzenna Warmii i Mazur z regionami Europy. W kontekście regionalnym poprawa spójności wewnętrznej województwa warmińsko-mazurskiego oznacza wyrównywanie dysproporcji rozwojowych we wszystkich aspektach: ekonomicznym, przestrzennym i społecznym. Dotyczy to warunków rozwoju przedsiębiorczości i promocji, tworzenia nowoczesnej infrastruktury technicznej i warunków do zdobywania współczesnej wiedzy. Całość tych działań ukierunkowana będzie na powstawanie miejsc pracy i zmniejszenie bezrobocia oraz poprawę poziomu życia mieszkańców zarówno miast, jak i wsi.

W odniesieniu do celów założonych w *Strategii Przeciwdziałania Niedożywieniu Dzieci i Młodzieży w Województwie Warmińsko-Mazurskim* ważnym zagadnieniem jest rozwój zasobów ludzkich i społeczeństwa, edukacja i kształtowanie właściwych postaw prozdrowotnych, a także dążenie do wewnętrznej spójności społecznej i ekonomicznej, poprzez działania kompensacyjne.

Jednym z głównych problemów społecznych województwa warmińsko-mazurskiego, są pogłębiające się trudności na rynku pracy i wynikające stąd konsekwencje. Trudności z tworzeniem nowych miejsc pracy nakładają się na problemy z mobilnością zawodową i przestrzenną. Długotrwale bezrobotni najszybciej powiększają obszar ubóstwa i są w największym stopniu zagrożeni marginalizacją. W warmińsko-mazurskim żyje najwięcej osób w kraju, korzystających z pomocy społecznej, na 10 mieszkańców. To właśnie rodziny tych osób są dotknięte problemem niedostatecznego i niepełnowartościowego żywienia. Działania przewidziane w *Strategii Przeciwdziałania Niedożywieniu Dzieci i Młodzieży w Województwie Warmińsko-Mazurskim* będą więc przeciwdziałać skutkom tego zjawiska.

Program Współpracy Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego z organizacjami pozarządowymi w zakresie pomocy społecznej, polityki prorodzinnej, rehabilitacji osób niepełnosprawnych oraz rozwiązywania problemów uzależnień na lata 2004-2008.

Celem programu było wzmocnienie współpracy Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego z organizacjami pozarządowymi na rzecz rozwiązywania problemów społecznych z zakresu pomocy społecznej,

problemów osób niepełnosprawnych, aktywizacji środowisk zagrożonych marginalizacją społeczną oraz profilaktyki i rozwiązywania problemów uzależnień.

Główne cele przyjęte w programie i systematycznie wdrażane to:

- Podejmowanie wspólnych działań na rzecz diagnozowania problemów i potrzeb mieszkańców województwa warmińsko-mazurskiego.
- Współpraca przy opracowywaniu i realizacji programów celowych na rzecz podnoszenia poziomu życia i szerszego zaspokajania potrzeb mieszkańców województwa warmińsko-mazurskiego.
- Wspieranie programów realizowanych przez organizacje pozarządowe wynikające ze strategii województwa.
- Wypracowanie sprawnego systemu informacji o aktualnie obowiązujących przepisach prawnych oraz źródłach i zasadach pozyskiwania środków na realizację programów.
- Współpraca przy organizacji szkoleń wolontariuszy i działaczy organizacji pozarządowych.
- Promocja najskuteczniejszych i efektywnych rozwiązań, realizowanych przez organizacje pozarządowe, na rzecz rozwiązywania problemów społecznych i zaspokajania potrzeb mieszkańców województwa.
- Współpraca przy organizacji akcji charytatywnych.
- Inspirowanie działań na rzecz rozwoju współpracy międzynarodowej umożliwiającej wymianę informacji i doświadczeń w zakresie roli organizacji pozarządowych w rozwiązywaniu problemów społecznych regionu i środowisk lokalnych.

Strategia Przeciwdziałania Niedożywieniu Dzieci i Młodzieży w Województwie Warmińsko-Mazurskim w swym założeniu ma wyznaczać obszar współpracy, wspólne cele we współpracy organizacji pozarządowych i jednostek samorządu terytorialnego Warmii i Mazur, w obszarze pomocy społecznej i polityki prorodzinnej.

Europejski Program Pomocy Żywnościowej.

Funkcjonuje od 1987 roku w krajach Unii Europejskiej. Jego założeniem jest zagospodarowanie rezerw surowców interwencyjnych (zboża, ryż, mleko w proszku, masło), na cele pomocy społecznej i wsparcie żywnością osób najbardziej potrzebujących.

Zgodnie z zasadami określonymi przepisami UE przedsiębiorcy wybrani w drodze przetargu dostarczą do magazynów akredytowanej organizacji charytatywnej gotowe artykuły spożywcze, w zamian za towary udostępnione przez UE. Na mocy obwieszczenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej w Polsce, akredytowano 4 organizacje społeczne (Polski Czerwony Krzyż, Caritas Polska, Polski Komitet Pomocy Społecznej, Federacja Polskich Banków Żywności). Federacja Polskich Banków Żywności jest głównym koordynatorem (organizacją, która doprowadziła do realizacji tego programu w naszym kraju, w pierwszych dwóch latach była koordynatorem programu, a obecnie jest wykonawcą największej jego części (55%) realizacji Programu. Strategia Przeciwdziałania Niedożywieniu Dzieci i Młodzieży w Województwie Warmińsko-Mazurskim uwzględnia założenia tego programu.

Ustawa o pożytku publicznym i o wolontariacie

W ustawie wprowadzono nowy model współpracy organizacji pozarządowych z organami administracji publicznej. Model ten polega między innymi na nałożeniu na jednostki samorządu terytorialnego obowiązku współdziałania z organizacjami pozarządowymi.

Ustawa reguluje również zasady prowadzenia działalności pożytku publicznego przez organizacje pozarządowe, tryb, reguły i formy zlecenia realizacji zadań publicznych..

Strategia Przeciwdziałania Niedożywieniu Dzieci i Młodzieży w Województwie Warmińsko-Mazurskim w swym założeniu ma wyznaczać obszar współpracy, wspólne cele we współpracy organizacji pozarządowych i jednostek samorządu terytorialnego Warmii i Mazur, w obszarze pomocy społecznej i polityki pro-dziennej.

Ustawa o pomocy społecznej

Pomoc społeczna jest instytucją polityki społecznej państwa i ingeruje wtedy, gdy osoba lub rodzina, nie jest w stanie własnymi siłami przezwyciężyć swoich trudnych sytuacji życiowych. Pomoc społeczną organizują organy administracji rządowej i samorządowej, współpracują w tym zakresie

z organizacjami społecznymi, kościołami, fundacjami i stowarzyszeniami, pracodawcami oraz osobami fizycznymi i prawnymi.

Celem pomocy społecznej jest zaspokajanie niezbędnych potrzeb życiowych osób i rodzin oraz umożliwianie im bytowania w warunkach odpowiadających godności człowieka. Zakłada się, że pomoc społeczna powinna w miarę możliwości doprowadzać do życiowego uaktywnienia osoby korzystającej ze świadczeń, a także jej integracji ze środowiskiem społecznym.

Strategia Przeciwdziałania Niedożywieniu Dzieci i Młodzieży w Województwie Warmińsko-Mazurskim w swym założeniu ma wyznaczać obszar współpracy, wspólne cele we współpracy organizacji pozarządowych i jednostek samorządu terytorialnego Warmii i Mazur, w obszarze pomocy społecznej i polityki prorodzinnej.

Program wieloletni „Pomoc państwa w zakresie dożywiania”

Udzielenie pomocy w formie dożywiania dzieci oraz zapewnienie posiłku osobom, które nie są w stanie go sobie zapewnić, jest zadaniem własnym gminy o charakterze obowiązkowym, zgodnie z art. 17 ust.1 pkt 3 i pkt 14 ustawy z dnia 12 marca 2004 r., o pomocy społecznej (Dz.U. Nr 64, poz. 593 ze zmianami). Zadania własne obowiązkowe finansowane są ze środków własnych gminy.

Dotychczas realizowane programy, w zakresie pomocy gminom w dożywianiu dzieci, były programami jednorocznymi, co nie dawało gwarancji na ich kontynuację, uniemożliwiało gminom planowanie pomocy, w tym planowanie środków w dłuższym przedziale czasu. Uznając za bardzo istotną konieczność kontynuacji pomocy państwa dla gmin w zakresie dożywiania, przyjęta została przez Rząd także zasada gwarancji dofinansowana, ze środków budżetu państwa, gmin w realizacji tego zadania w określonym przedziale czasowym. Dzięki nowelizacji ustawy o finansach publicznych, stworzona została możliwość realizacji programów wieloletnich w obszarze pomocy społecznej.

Podstawa prawna

- Ustawa z dnia 29 grudnia 2005 r. o ustanowieniu programu wieloletniego „Pomoc państwa w zakresie dożywiania” (Dz. U z 2005 r. Nr 267, poz. 2259).
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 7 lutego 2006 r. w sprawie realizacji programu wieloletniego „Pomoc państwa w zakresie dożywiania”(Dz. U. z 2006 r. Nr 25, poz. 186).

- Corocznie uchwalana jest Uchwała Rady Ministrów w sprawie harmonogramu zadań wykonywanych w ramach programu wieloletniego „Pomoc państwa w zakresie dożywiania” oraz kierunków realizacji Programu na następne dwa lata.

Celem programu jest:

1. Wsparcie gmin w realizacji zadań własnych o charakterze obowiązkowym w zakresie dożywiania dzieci oraz zapewnienia posiłku osobom go pozbawionym.
2. Działania w zakresie poprawy stanu zdrowia dzieci i młodzieży poprzez ograniczanie zjawiska niedożywienia.
3. Upowszechnianie zdrowego stylu żywienia.
4. Poprawa poziomu życia osób i rodzin o niskich dochodach.
5. Rozwój w gminach bazy żywieniowej, ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb dzieci i młodzieży.

Sposób realizacji:

Wsparcie finansowe gmin w realizacji zadań w zakresie udzielania pomocy w dożywianiu dzieci i młodzieży. Program realizują gminy za pośrednictwem ośrodków pomocy społecznej w jednostkach organizacyjnych gminy, placówkach i instytucjach posiadających bazę żywnościową lub warunki do wydawania produktów żywnościowych.

W ramach realizacji programu przewidziane są następujące formy udzielania pomocy:

- posiłek, ze szczególnym uwzględnieniem posiłku gorącego,
- zasiłek celowy na zakup posiłku lub zakup żywności,
- świadczenie rzeczowe w postaci produktów żywnościowych,
- posiłek odpłatny, osobom i rodzinom, których dochód przekracza kwotę przyjętego w Programie kryterium dochodowego.
- tworzenie nowych lub doposażenie istniejących punktów przygotowywania lub wydawania posiłków,
- dowóz posiłków do osób, które nie mogą samodzielnie dotrzeć do miejsc wydawania posiłków.

Zamierzony efekt:

Przewiduje się osiągnięcie następujących efektów realizacji programu w okresie długofalowym:

1. Zmniejszenie problemu niedożywienia wśród dzieci i młodzieży.

2. WYROBIE NIE WŁAŚCIWYCH NAWYKÓW W ZAKRESIE ZDROWEGO ŻYWIENIA, POPRZECZ FAKT SPOŻYWANIA PRZEZ UCZNIÓW PRZYGOTOWYWANYCH I WYDAWANYCH W SZKOLE POSILKÓW.
3. DOPOSAŻENIE I POWSTANIE NOWYCH PUNKTÓW PRZYGOTOWYWANIA I WYDAWANIA POSILKÓW, CO BĘDZIE SKUTKOWAŁO ROZWOJEM BAZY ŻYWIENIOWEJ, SZCZEGÓLNI W GMINACH JEJ POZBAWIONYCH.
4. ZWIĘKSZENIE DOSTĘPNOŚCI BAZY ŻYWIENIOWEJ POPRZECZ JEJ ROZWOJ.
5. ZORGANIZOWANIE W GMINACH SYSTEMU DOWOZU POSILKÓW LUB PRODUKTÓW SPOŻYWCZYCH DO JEJ PRZYGOTOWANIA DO OSÓB, KTÓRE ZE WZGLĘDU NA STAN ZDROWIA NIE MOGĄ SAMODZIELNIE PRZYGOTOWAĆ POSILKU.

Strategia Przeciwdziałania Niedożywieniu Dzieci i Młodzieży w Województwie Warmińsko-Mazurskim jest w pełni zgodna z założeniami tego Programu.

Narodowa Strategia Spójności – Fundusze Unijne na lata 2007-2013 (Narodowy Plan Rozwoju)

Projekt Narodowego Planu Rozwoju Polski 2007-2013 (PNPR) określa trzy cele strategiczne:

- utrzymanie gospodarki na ścieżce wysokiego wzrostu,
- wzmocnienie konkurencyjności regionów i przedsiębiorstw oraz wzrost zatrudnienia,
- podniesienie poziomu spójności gospodarczej, społecznej i przestrzennej.

Podniesienie spójności gospodarczej i społecznej jest także celem Strategii Przeciwdziałania Niedożywieniu Dzieci i Młodzieży w Województwie Warmińsko-Mazurskim.

Program Operacyjny Kapitał Ludzki 2007–2013

Zwalczanie ubóstwa i promowanie integracji społecznej wymaga wypracowania systemowych rozwiązań, skoordynowania istniejących systemów wsparcia i nadania im charakteru proaktywizacyjnego, a także inicjowania i organizowania w lokalnych środowiskach przedsięwzięć w obszarze aktywnej integracji.

Szczególne znaczenie w ogólnej polityce integracji społecznej mają również programy aktywizacji i integracji młodzieży. Specyfika pracy z grupami

młodzieży zagrożonej wykluczeniem społecznym (w tym stosowanie specyficznych narzędzi pracy socjalnej) wymaga zwiększenia oferty działań aktywizacyjnych dla osób młodych.

Program Operacyjny Kapitał Ludzki stwarza także możliwości kształcenia zawodowego, podnoszenia kwalifikacji osób pracujących oraz prowadzenia działań edukacyjnych w szczególności na obszarach wiejskich. Wszystkie te działania są spójne z celami Strategii Przeciwdziałania Niedożywieniu Dzieci i Młodzieży w Województwie Warmińsko-Mazurskim.

PROW – Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007–2013

Unijna polityka rozwoju obszarów wiejskich w latach 2007–2013 skupia się na czterech tematach. Są to:

- poprawa konkurencyjności sektora rolnego i leśnego – konieczne będzie zapewnienie odpowiednich instrumentów wsparcia i poniesienie nakładów finansowych na pokrycie kosztów, dostosowujących gospodarstwa rolne do rosnących wymagań wspólnotowych. Na ten cel zostaną zaplanowane działania wspierające proces restrukturyzacji.
- poprawa stanu środowiska i terenów wiejskich – cel ten będzie realizowany poprzez bezpośrednie działania, związane z odpowiednimi praktykami rolniczymi w obrębie gospodarstwa, takimi jak promowanie zrównoważonego sposobu gospodarowania, odpowiednie użytkowanie gleb i ochrona wód, kształtowanie struktury krajobrazu, przywracanie walorów lub utrzymanie stanu cennych siedlisk użytkowanych rolniczo
- poprawa jakości życia na obszarach wiejskich oraz różnicowanie gospodarki wiejskiej – jest celem, który łączy się zarówno z podstawowymi kierunkami rozwoju ekonomicznego i społecznego gospodarstw rolnych poprzez wzmocnienie potencjału ekonomicznego, restrukturyzację i modernizację, jak i z dobrymi warunkami do życia pod względem jakości środowiska i krajobrazu, infrastruktury społecznej i technicznej.
- Leader – opracowywanie i wdrażanie indywidualnych projektów, przez lokalne partnerstwa, w celu rozwiązywania problemów lokalnych.

Strategia Przeciwdziałania Niedożywieniu Dzieci i Młodzieży w Województwie Warmińsko-Mazurskim wpisuje się w te założenia poprzez wskazywanie obszarów, gdzie mogą być prowadzone działania na rzecz poprawy jakości życia na obszarach wiejskich, a także poprzez kształto-

wanie postaw i edukacje u podstaw, której leży założenie tworzenia zdrowych modeli żywienia, w oparciu o lokalną produkcję i przetwórstwo płodów rolnych.

3.1 Modele – dobre praktyki w Polsce i na świecie.

Szkoła musi być miejscem, gdzie przyszłe pokolenia będą uczyły się zdrowego trybu życia. Dobre praktyki żywieniowe i kultura fizyczna to podstawa zdrowia w dorosłym życiu – te założenia Strategii Przeciwdziałania Niedożywieniu Dzieci i Młodzieży w Województwie Warmińsko-Mazurskim znajdują także swoje odzwierciedlenie w następujących programach modelowych („dobrych praktykach”).

Program Aktywna Szkoła

Robocza nazwa programu wskazuje na jego szeroką perspektywę. Żywnienie jest tu traktowane jako jeden z elementów szerokiej promocji zdrowego trybu życia wśród dzieci i młodzieży.

Cele kampanii:

- Zmiana postaw wobec sytuacji dziecka, zmniejszenie bierności.
- Aktywizacja społeczna, wzbudzenie lokalnej energii społecznej wokół problemu.
- Problem dziecka problemem całej wspólnoty.
- Brak przyzwolenia na złą sytuację dziecka.
- Znaczne poszerzenie wiedzy na temat symptomów i skali niedożywienia.
- Lepsza i wcześniejsza identyfikacja problemu.
- Informacja na temat możliwych szybkich działań wspierających dziecko w trudnej sytuacji.

Sposób działania:

- Kampania musi być zainicjowana na szczeblu ministerialnym. Program musi być kompleksowy, kierowany do wielu grup docelowych jednocześnie.
- Wszystkie działania w ramach kampanii muszą być spójne, choć wykorzystujące różne formy i kanały komunikacji.

- Szkoła, jako instytucja łącząca wszystkich partnerów akcji (dziecko, rodzice, sąsiedzi, społeczność lokalna, władze samorządowe i rządowe) powinna być centralnym ośrodkiem działań kampanii.

Program UE „Szkłanka Mleka”

Jest mechanizmem Wspólnej Polityki Rolnej UE, który został wdrożony po wejściu Polski do Unii Europejskiej, tj. od maja 2004 r. Każdy uczeń przedszkola, szkoły podstawowej, gimnazjum oraz szkoły ponadgimnazjalnej, biorący udział w programie, ma prawo do spożycia 0,25 litra dofinansowanego mleka lub jego ekwiwalentu dziennie. Wartość programu w 2008 r. jest szacowana na 135 mln zł. Przepisy unijne dopuszczają możliwość dofinansowywania programu ze środków krajowych. W związku z powyższym w Polsce mechanizm ten finansowany jest z trzech źródeł: 1) dopłaty unijnej – prognozuje się, że w 2008 r. wyniesie ona ok. 30 mln zł, 2) Funduszu Promocji Mleczarstwa (tj. opłat polskiego sektora mleczarskiego w wysokości 0,1 grosza za każdy litr skupionego mleka) – ok. 5 mln zł rocznie, oraz 3) przychodów Agencji Rynku Rolnego, tzw. dopłata krajowa w wysokości ok. 100 mln zł (w większości pokryta z oszczędności ARR z roku 2007).

W roku szkolnym 2007/2008, po wprowadzeniu dopłaty krajowej, w programie bierze udział ok. 2 milionów uczniów (ok. 30 % ogólnej liczby uczniów w Polsce).

Program UE PEAD (Programme Europeen d' Aide aux plus Demunis)

Dostarczanie żywności dla najuboższej ludności UE. Jest to program UE którego operatorem w Polsce jest Agencja Rynku Rolnego. W ramach tego programu w 2007 roku trafiło do Polski 93 tysiące ton żywności, której dystrybucją zajmują się 4 organizacje pozarządowe. Na 2008 r. Komisja Europejska przyznała Polsce pulę środków o całkowitej wartości 180 mln zł. Z czego 170 mln to wartość żywności, a pozostałe 9 mln zł zostanie przeznaczonych na koszty administracji i transportu.

Program „Owoce w szkole” (School Fruit Scheme)

Jest programem UE, który jest aktualnie tworzony. Głównym założeniem twórców programu jest dofinansowanie ze środków unijnych spożycia, przez dzieci w szkołach, owoców i warzyw. Projekt od roku 2009 jest wprowadzany do polskich szkół.

„Pokonać biedę” (Save the Children Wielka Brytania)

Wszystkie organizacje Save the Children realizują indywidualnie bądź współuczestniczą w realizacji programów mających na celu walkę z biedą. Jednym z przykładów jest realizowany przez brytyjską Save the Children program „Beat Poverty” (Pokonać biedę). Ma on na celu pomoc dzieciom z krajów Trzeciego Świata - Afryki, Azji i Ameryki Południowej, jak również pomoc najuboższym dzieciom z terenu Wielkiej Brytanii. Główne obszary działań, podejmowanych w ramach programu, to dożywianie dzieci i doraźna pomoc medyczna oraz realizacja długoterminowych projektów związanych z edukacją i opieką zdrowotną. W program zaangażowane są dziesiątki pracowników i setki wolontariuszy SC.

Brytyjski oddział Save the Children, oprócz pozyskiwania funduszy od prywatnych donatorów, prowadzi lobbying, w celu zwiększenia rządowych nakładów na pomoc humanitarną dzieciom, w krajach najbardziej dotkniętych biedą.

School Food Trust UK

School Food Trust została ustanowiona przez Ministerstwo Edukacji i Umiejętności we wrześniu 2005 roku jako szkołę przekształcającą żywność. Została utworzona jako placówka publiczna, wspierająca edukację zdrowia dzieci i młodzieży oraz nadzorująca poprawę jakości żywności w szkołach. W kwietniu 2007 r. Szkoła Food Trust została zarejestrowana jako organizacja charytatywna.

School Food Trust uważa, że jedzenie podczas zajęć szkolnych, jest kluczowe dla wielu społecznych i wychowawczych celów, przede wszystkim poprawia to stanu zdrowia, dobre samopoczucie i osiągnięcia dzieci i mło-

dzieży. School Food Trust ma za zadanie, pomóc wszystkim zainteresowanym stronom, by młodzi ludzie otrzymywali lepsze jedzenie w szkole. Z doświadczenia szkół wynika, że gdy dzieci otrzymują zrównoważoną dietę, tym samym łatwiej się koncentrują na lekcjach. Dieta jest coraz częściej postrzegana jako kluczowa dla wyzwolenia potencjału dzieci oraz dla ich zdrowia. Poprawa żywienia i nawyki żywieniowe mogą odgrywać pewną rolę w zwiększaniu dobrobytu i emocjonalnego dobrostanu, są ważnym elementem odpowiedzi na potrzebę zmniejszenia liczby dzieci z nadwagą i otyłością. Poprawa żywienia w szkołach może pomóc w znacznym stopniu dzieciom w ich rozwoju.

Trust jest niezależny od rządu, ale ściśle współpracuje z Departamentem ds. Dzieci, Szkół i Rodzin, jak również z Departamentem Zdrowia i wieloma innymi. W działania School Food Trust angażują się rodzice i dzieci, ale również dyrektorzy szkół, prezesi, zakłady gastronomiczne, przemysł spożywczy, regionalne i lokalne instytucje rządowe. School Food Trust współpracuje z każdą organizacją lub grupą osób, które podzielają ich cel, ponieważ ważne jest zaangażowanie wszystkich stron w taki sposób, aby wspierać i wpływać na zmiany zachowań u innych.

Children's Food Campaign

Program dla szkół, który działa na rzecz poprawy stanu zdrowia i lepszego samopoczucia dzieci, poprzez wprowadzanie lepszej żywności, nauczanie w szkołach a także ochronę dzieci przed marketingiem fast-food. Kampania koordynowana jest przez sojusz na rzecz lepszej żywności i rolnictwa, finansowany przez British Heart Foundation.

Nowe zasady w odniesieniu do żywności w szkole zapewniają, że:

- Obiady szkolne są wolne od produktów o niskiej jakości mięsa, napojów gazowanych, chipsów, czekolady i innych słodczy.
- Wysokiej jakości mięso, drób lub ryby oleiste są dostępne regularnie
- Uczniowi podawane są co najmniej dwie porcje owoców i warzyw do każdego posiłku.
- Wszelkie smażone posiłki są ograniczone do nie więcej, niż dwóch porcji w tygodniu.

Szkoły muszą również zakończyć sprzedaż fast-food (w tym słodczy, chipsów, czekolady i napojów gazowanych). School Food Trust będzie

współpracował ze szkołami promując sprzedaż zdrowych przekąsek i napojów, takich jak woda, mleko, soki owocowe i jogurty. Szkoły będą musiały podnieść poprzeczkę z jeszcze bardziej rygorystycznymi standardami żywności, biorąc pod uwagę ich wartości odżywcze – stanowiące podstawowe składniki odżywcze, witaminy i minerały. Posiłki takie będą wprowadzone w szkołach podstawowych we wrześniu 2008 r. i szkołach ponadgimnazjalnych we wrześniu 2009 roku.

Infant and Young Child Feeding Programme

Światowy program żywienia dzieci, który trwał od 1996 do 2006. Finansowany przez Agency for International Studies (USAID) ze Stanów Zjednoczonych. Program promujący pięć praktyk związanych z ochroną zdrowia: wyłącznego karmienia piersią, terminowe i właściwe uzupełnienie pokarmu dziecku, bezpieczeństwa karmienia niemowląt w gminach dotkniętych HIV, lepszego odżywiania matki i laktacja Amenorrhoea.

Summer Food Service Program (SFSP)

Jest największym programem dostępnym dla lokalnych organizacji, które chcą połączyć program żywienia z programem aktywności letnich dla dzieci. W czasie roku szkolnego, posiłki są dostarczane dzieciom przez szkoły, natomiast program ten pomaga wypełnić lukę głodu w trakcie wakacji. Centra Afterschool – ośrodki opieki, które spełniają określone kryteria, zapewniają przekąski dzieciom do 18 lat i młodszych.

Media – Kampanie, Programy

Narzędzie marketingu społecznie zaangażowanego (CRM) zyskuje w Polsce na popularności. CRM (j. ang. cause related marketing) definiowany jest jako związek firmy z organizacją non profit, który został powołany w celu osiągnięcia obustronnych korzyści. Dla firmy jest to promocja produktów lub usług oraz poprawa jej wizerunku, a dla organizacji – źródło dochodów. Najbardziej popularną formą CRM jest przekazywanie części zysku

ze sprzedaży produktu na dany cel. Cele społeczne, najczęściej wybierane przez partnerów kampanii CRM, to problemy środowiska, zdrowia oraz poprawa jakości nauczania.

Jeszcze nie tak dawno, polski konsument miał ograniczony wybór wsparcia celu społecznego. Codzienne zakupy były okazją do dożywiania dzieci w szkołach – dzięki kampanii wspierającej akcją Danone „Podziel się posiłkiem” oraz do przekazania funduszy na leczenie chorych poprzez akcję koncernu Procter & Gamble „Podaruj dzieciom słońce”. Oba projekty zostały zrealizowane przy współpracy Fundacji POLSAT.

Oprócz wspomnianej akcji „Podziel się posiłkiem”, dożywianie dzieci w szkołach jest celem programu „Pajacyk” oraz tegorocznej akcji promocyjnej zorganizowanej przez firmę NUTRICIA dla stowarzyszenia SOS Wioski Dziecięce.

Program Podziel się Posiłkiem

Ogólnopolski program Podziel się Posiłkiem został zainicjowany w 2003 roku przez firmę Danone. Wkrótce współorganizatorem programu stała się Fundacja POLSAT, zaś Partnerem Strategicznym – Banki Żywności. Dzięki wspólnym wysiłkom, a przede wszystkim szerokiemu odzewowi społecznemu, do dzieci trafiło już ponad 8 milionów posiłków. Celem programu na najbliższy rok jest ufundowanie dzieciom kolejnego miliona posiłków.

Program Podziel się Posiłkiem jest przykładem budowania społeczeństwa obywatelskiego, w którym, w odpowiedzialność za rozwiązywanie problemów społecznych, włączają się przedstawiciele biznesu, mediów oraz wszyscy obywatele.

Potrzebne jest wielosektorowe partnerstwo oparte na wymianie doświadczeń. Takie właśnie partnerstwo od kilku lat realizuje cele programu Podziel się Posiłkiem. Tworzą je: Danone i Fundacja Polsat – organizatorzy programu wraz z Bankami Żywności – Partnerem Strategicznym Programu.

Formy działania:

POMOC – przekazujemy pieniądze i żywność. W tym obszarze środki finansowe przekazywane są na działania, które służą zgromadzeniu jak największej ilości żywności.

WSPARCIE – przekazujemy pieniądze na dobre pomysły. Powołano Program Grantowy Danone „Masz pomysł? Podziel się posiłkiem!”.

Akademia Podziel się Posiłkiem. Inicjatywa zawiązana w ramach czwartej edycji programu Podziel się Posiłkiem przez dwa lata pomagała zawiązywać lokalne partnerstwa (koalicje) biznesu, samorządu, mediów, szkół i organizacji społecznych na rzecz walki z problemem. W roku 2007/2008 działało ponad 347 takich inicjatyw.

„**Napełniamy Talerzyk**” – to akcja pomocy żywnościowej dla szkół podstawowych i gimnazjalnych realizowana przez Bank Żywności. Zakłada on również propagowanie działań szkoły na polu pomocy żywnościowej potrzebującym uczniom. Propozycje zagospodarowania żywności otrzymanej w ramach akcji „Napełniamy Talerzyk”:

- Objęcie dożywianiem dodatkowej liczby uczniów
- Wzbogacenie posiłku o drugie danie (np. drugie śniadanie)
- Urozmaicenie posiłku podstawowego

Pajacyk

www.pajacyk.pl to strona internetowa, dzięki której możesz wspomóc program Pajacyk. Jego celem jest dożywianie dzieci w szkołach i świetlicach – pieniądze z programu przekazywane są na finansowanie posiłków. Zarówno Akcja jak i strona **www.pajacyk.pl** są przedsięwzięciami Polskiej Akcji Humanitarnej. Klikając w pusty brzusek Pajacyka, codziennie możesz podarować głodnemu dziecku w Polsce ciepły posiłek nie wydając przy tym pieniędzy. Pieniądze przekazują firmy, których banery oglądasz.

Światowy Dzień Walki z Głodem – październikowa kampania

Od czterech lat, w związku ze Światowym Dniem Żywnienia i Walki z Głodem, przypadającym 16 października, Polski Czerwony Krzyż prowadzi ogólnopolską kampanię na rzecz walki z głodem. Jej celem jest pozyskanie środków na dożywianie najbiedniejszych dzieci naszego kraju, ze szczególnym uwzględnieniem regionów dotkniętych bezrobociem, oraz uświadomienie mieszkańcom Polski, że głód to zjawisko występujące nie tylko w państwach trzeciego świata czy terenach objętych konfliktami zbrojnymi,

ale również w polskich domach. W ramach Kampanii Walki z Głodem wolontariusze i pracownicy Polskiego Czerwonego Krzyża, prowadzą kwesty i zbiórki darów rzeczowych przeznaczonych na ten cel.

W ramach Kampanii Walki z Głodem wolontariusze i pracownicy Polskiego Czerwonego Krzyża prowadzą kwesty i zbiórki darów rzeczowych. Uczniom i nauczycielom PCK proponuje zorganizowanie w szkołach akcji: „Przynies kanapkę głodnemu koledze”. Firmom proponowane jest zorganizowanie akcji „Tydzień w godzinę”, która polega na przekazaniu godzinnego wynagrodzenia na Kampanię Walki z Głodem.

Polski Czerwony Krzyż w ramach kampanii organizuje również:

- akcję „Chleb” - polegającą na sprzedaży pieczywa pozyskanego od sponsorów, z której cały dochód przeznaczony jest na dożywianie dzieci.
- akcję „Koperta” - w restauracjach biorących udział w akcji na stołach umieszczane są koperty, dodatkowo w karty menu włożone są wkładki informujące o podejmowanych działaniach. Osoba, która chce przyłączyć się do Kampanii, wkłada dowolną ilość pieniędzy do koperty i pozostawia ją w restauracji, oddając kelnerowi, bądź wrzucając do czerwono krzyżskiej urny. Cały dochód z tej akcji przekazywany jest na dożywianie najbardziej potrzebujących dzieci.

Badania 2009

Badania przeprowadzone w szkołach podstawowych na zlecenie Danone i Banków Żywności (MillwardBrown 2009).

170 tysięcy dzieci* cierpi z powodu niedożywienia.

Problem nieprawidłowego sposobu żywienia jest jednak znacznie szerszy.

Co piąte dziecko jest żywione w nieprawidłowy sposób – nie ma zapewnionych wszystkich posiłków, albo je zbyt mało.

Ponad 70 tys. dzieci* je tylko to, co dostanie w szkole

A śniadanie jest najważniejszym posiłkiem w ciągu dnia

*Badania w szkołach podstawowych, wielkość populacji dzieci w wieku szkolnym: 2 379 tys.

4. Obszary problemowe.

4.1 Główne obszary problemowe.

Uzupełnieniem danych informacji, diagnozujących problem niedożywienia w województwie warmińsko-mazurskim, były spotkania grupy roboczej, które miały na celu dookreślenie obszarów problemowych, ustalenie misji, wizji planowanych działań oraz wskazać cele strategiczne wraz ze sposobami ich monitoringu.

Prowadzone podczas spotkań dyskusje doprowadziły do pogrupowania problemu niedożywienia w województwie w cztery współistniejące i przenikające się obszary problemowe, tj:

- I. Społeczne skutki niedożywienia.
- II. Zdrowy rozwój. Przyczyny i przejawy niedożywienia.
- III. Edukacja we wszystkich płaszczyznach i grupach związanych z żywieniem dzieci.
- IV. Zaplecze i zasoby.

Obszar problemowy I: Społeczne skutki niedożywienia.

Obecnie w województwie warmińsko-mazurskim skutki niedożywienia najczęściej obserwowane są u rodzin o niskim statusie ekonomiczno-społecznym. Często są to rodziny wielodzietne. W tym kontekście ubóstwo rodzin jest główną przyczyną niedożywienia dzieci. Należy jednak pamiętać, że niedożywienie nie zawsze oznacza głód (niedożywienie ilościowe), związane jest raczej z nieprawidłowym odżywianiem, którego efektem może być na przykład anemia lub otyłość współistniejąca z niedoborami witamin i/lub składników mineralnych (niedożywienie jakościowe). Społeczne skutki niedożywienia wynikają z:

1. Pośpiechu w spożywaniu posiłków. Związane jest to z harmonogramem zajęć szkolnych (krótkie przerwy obiadowe) oraz z rosnącym tempem życia całej rodziny. Problem ten dotyka dzieci i młodzież uczącą się niezależnie od statusu społecznego i majątkowego.

W rodzinach ubogich można zaobserwować, że w wyniku bezradności rodziców, ciepłe posiłki spożywane są wyłącznie w szkole. W rodzinach bogatszych, dzieci, często po zajęciach, szkolnych uczestniczą w różnego

typu kursach, zajęciach dodatkowych, co powoduje, że żyją w ciągłym biegu, jedzą nieregularnie, często sięgają po niezdrowe posiłki.

W tym miejscu należy pamiętać, że dobrze zbilansowane posiłki dają nie tylko siłę do bieżącej pracy, ale mają także ogromny wpływ na przyszły stan zdrowia człowieka.

2. Zaniedbania rodzicielskiego jak i instytucjonalnego/ systemowego. Z prowadzonych badań (opisanych w poprzednim rozdziale) wynika, że w szkołach posiłki (obiady) spożywane są przede wszystkim przez dzieci, których rodziny podlegają pomocy społecznej.

Taki stan rzeczy powoduje naznaczenie osób, korzystających z dofinansowanych posiłków, jedzenie na stołówce szkolnej jest łączone z biedą, nieporadnością życiową. Dzieci z ubogich rodzin często stają przed wyborem: zjeść jedyny w ciągu dnia ciepły posiłek i być wyśmianym przez rówieśników – czy też nie jeść nic ciepłego, być głodnym lub za ostatnie pieniądze kupić w sklepiku szkolnym słodką bułkę, batona. W tym miejscu należy pamiętać, że osoby niedożywione nie są w stanie skoncentrować się na lekcjach, mają kłopoty w zapamiętywaniu, a co za tym idzie, osiągają gorsze wyniki w nauce, i w konsekwencji mają trudniejszy start w życie dorosłe.

3. Dysfunkcji w rodzinie i życiu społecznym. Niezdolność rodziny (rodziców) do zaopiekowania się swoimi dziećmi, dopilnowania, aby zjadały pełnowartościowe posiłki, w tym przynajmniej raz dziennie posiłek ciepły, może przekładać się na występowanie patologii w życiu społecznym (zarówno w społecznościach szkolnych jak i lokalnych), na przykład : żebractwa i złodziejstwa – w ten sposób dzieci biedniejsze pozyskują środki na zakup „modnych” przekąsek.

Z drugiej strony problemu, mamy dzieci, które otrzymały od rodziców pieniądze na zakup drugiego śniadania w sklepiku szkolnym. Fundusze te często przeznaczona są na słodkie bułki, słodkie napoje, batony. W obu przypadkach mamy do czynienia z pośpiesznym spożywaniem niepełnowartościowych posiłków. Takie zachowania często prowadzą do występowania wśród dzieci otyłości, jako skutku nieprawidłowego żywienia, niedostarczanie organizmowi wszystkich niezbędnych do prawidłowego funkcjonowania składników. Wszystkie powyższe przypadki powodują nagromadzenie wśród dzieci i młodzieży szkolnej takich uczuć i zachowań jak: złość, zawiść, niezyczliwość. Tak więc, w wyniku nieprawidłowości w sposobie żywienia dzieci i młodzieży, obserwujemy:

- trudności w rozwoju zawodowym i społecznym dzieci z biedniejszych rodzin (niższy poziom wykształcenia),
- wzrost ilości osób z zaburzeniami odżywiania (anoreksje, bulimie).

Obszar problemowy II:

Zdrowy rozwój. Przyczyny i przejawy niedożywienia.

Przyczyny niedożywienia wśród dzieci i młodzieży należy dopatrywać się w:

- niedostatecznej wiedzy na temat prawidłowego żywienia (zarówno dzieci, jak i odpowiedzialnych za nie osób: rodziców, opiekunów, pracowników szkół – nauczycieli oraz personelu stołówek szkolnych),
- złych nawykach żywieniowych (częste spożywanie nieregularnych i niepełnowartościowych posiłków),
- złych przyzwyczajeniach i tradycji (trudności w komponowaniu diety rodziny, zgodnie z faktycznym zapotrzebowaniem jej członków na składniki odżywcze, bazowanie na tradycyjnych przepisach, brak urozmaicenia w jedzeniu),
- uleganiu gustom dzieci (serwowanie posiłków takich, jakie chcą dzieci a nie takich, które kompleksowo wspomagają ich rozwój),
- uleganiu reklamom i „modom” żywieniowym (chęć przypodobania się rówieśnikom i ich naśladowanie, niewłaściwe postrzeganie własnego ciała i często, nieuzasadnione stosowanie nieodpowiednich diet),
- braku dostępu do żywności (niski status ekonomiczno-społeczny rodzin oraz brak odpowiedniej pomocy ze strony państwa),
- nieregularności w spożywaniu posiłków (duża ilość zajęć pozalekcyjnych lub dojazdy do szkoły powodują, że dzieci i młodzież często spożywają pierwszy ciepły posiłek dopiero wieczorem, zaś posiłki w ciągu dnia spożywane są w tak zwanym „miedzy czasie”),

Analizując sam proces żywienia i skład posiłków spożywanych przez dzieci i młodzież dostrzegane są niedobory ilościowe, przejawiające się:

- zbyt małymi porcjami posiłków,
- zbyt małą liczbą posiłków (często jest to: śniadanie i obiadokolacja, ze słodkimi przekąskami w ciągu dnia),
- zbyt mało żywności w rodzinie (ten aspekt należy rozumieć jako przejaw złej sytuacji społeczno-ekonomicznej).

Niedobory składników odżywczych w żywieniu dzieci i młodzieży to efekt:

- spożywania nieodpowiedniego rodzaju żywności (mało owoców i warzyw, dużo żywności tłustej),
- monotonii w żywieniu (stosowanie wciąż tych samych produktów do przyrządzania posiłków),
- nieodpowiednim przechowywaniu i przygotowywaniu posiłków.

Należy zaznaczyć, że na prawidłowy rozwój dziecka ma wpływ nie tylko to, co dziecko zjada, ale także jak i gdzie przygotowywane i przechowywane są posiłki. W tym kontekście, na pogłębianie się problemu niedożywienia, wpływ ma organizacja żywienia w rodzinie i szkole. Dostrzec można tu nieudolność rodziców, wynikającą z braku wiedzy i umiejętności związanych z prawidłowym komponowaniem, przygotowywaniem posiłków. Nakładające się na to rosnące tempo życia, a więc ciągły pośpiech i ograniczone środki umożliwiające prawidłowe żywienie. Do tego rodzice często nie angażują dzieci do przygotowywania posiłków: „sam zrobię to lepiej i szybciej”.

Zmiany w stylu życia dotyczą także dzieci, które często w szkołach i na zajęciach pozalekcyjnych przebywają od 8:00 do 20:00. Niestety, harmonogramy pracy szkół nadal nie uwzględniają tego faktu w momencie konstruowania planów zajęć. Przerwy między zajęciami są zbyt krótkie, aby spokojnie zjeść drugie śniadanie czy ciepły obiad, do tego w części placówek edukacyjnych nie ma przygotowanych miejsc do prawidłowego spożywania posiłków.

Powyżej opisane problemy związane z prawidłowym żywieniem prowadzą do natężenia problemu niedożywienia wśród dzieci i młodzieży. Przybiera ono formę stanu jawnego widocznego, jak i ukrytego, bez widocznych oznak. Dlatego też coraz częściej w wyniku niedożywienia mamy do czynienia z apatią, brakiem radości życia wśród młodzieży, niezycliwością, pogarszającym się stanem zdrowia, który utrwała się i w przyszłości skutkuje występowaniem takich chorób jak: anemia, cukrzyca, nadciśnienie, miażdżyca, choroby układu krążenia, choroby kości.

Obszar problemowy III: Edukacja we wszystkich płaszczyznach i grupach związanych z żywieniem dzieci.

Edukację w zakresie prawidłowego żywienia należy rozumieć wielowątkowo. Dotyczy ona zarówno systemu edukacji, edukacji dzieci, rodziców, jak i osób zajmujących się przygotowywaniem posiłków. Ma na celu przygotowywanie jak najlepszych jakościowo i ilościowo posiłków. Z przeprowadzonych analiz wynika, że problemy żywieniowe dzieci i młodzieży wynikają z:

1. Przejmowania od rodziców nieprawidłowego sposobu żywienia. Problem ten dotyczy wszystkich grup społecznych. Zmiany kulturowe, jakie zaszły w okresie ostatnich kilkudziesięciu lat, postęp techniczny i technologiczny spowodował zmianę zapotrzebowania organizmu ludzkiego na składniki odżywcze niezbędne w przeszłości (np.: tłuszcze zwierzęce), zwiększone

zaś zostało zapotrzebowanie na żywność „przyjazną sercu”, niskotłuszczową, niskocukrową, niskocholesterolową. Do tego, w sposób znaczący, zmienił się proces wytwarzania i dystrybucji żywności. Rodzice, którzy powinni dawać przykład swoim dzieciom, sami mają trudności z odpowiednim komponowaniem posiłków, co wynika z: dużej dostępności i różnorodności żywności za czasów ich dzieciństwa niedostępnej, braku czasu na przygotowywanie posiłków, dużej presji (zwłaszcza medialnej) skoncentrowanej na jedzeniu rzeczy „modnych”. Coraz bardziej dostępna i popularna jest żywność gotowa, wysokoprzetworzona, wysokokaloryczna. W tym obszarze można zaobserwować dwa główne nurty powodujące nieprawidłowe żywienie. Po pierwsze, oferowanie przez rodziców dzieciom, pieniędzy zamiast drugiego śniadania oraz często brak czasu na zjedzenie śniadania w domu, przed wyjściem do szkoły na zajęcia. Po drugie, brak śniadania wynikający z ubóstwa rodziny. W obydwu przypadkach dzieci posiadając nawet niewielkie środki finansowe, jako osoby najbardziej ulegające działaniom reklamowym, kupują (lub zdobywają) żywność, która obecnie jest reklamowana a niekoniecznie prozdrowotna, czy pełnowartościowa odżywczo.

2. Ustalania jadłospisu. Z analizy danych odnośnie składu i sposobu przygotowywania posiłków na stołówkach szkolnych, wynika konieczność prowadzenia działań edukacyjnych, skierowanych do kadry zajmującej się przygotowywaniem posiłków. Badania przeprowadzone przez Bank Żywności w Olsztynie, w 2009 roku, wykazały, że jedynie nieliczne placówki prowadzące dożywianie dzieci posiadają wykwalifikowane intendentki. Najczęściej osoby ustalające menu w stołówce szkolnej to kucharki, bez odpowiedniego przygotowania. Opracowując jadłospis, bazują na swoim życiowym doświadczeniu, nawykach wyniesionych z domów, modzie oraz stosunkowo niskiej stawce żywieniowej.
3. Organizacji dnia w szkole i procesu edukacyjnego. Rozpatrując problemy związane z niedożywieniem i nieprawidłowym odżywianiem się dzieci, należy wziąć pod uwagę również czynniki, związane z planem pracy szkoły. Z prowadzonych wywiadów wynika, że organizacja planu zajęć szkolonych nie przewiduje odpowiednio długich przerw umożliwiających spokojne spożycie posiłku. Zarówno drugiego śniadania jak i obiadu. Problem ten dotyczy zwłaszcza szkoły w dużych miastach, działające na zasadzie zespołu szkół, gdzie zajęcia dydaktyczne prowadzone są często od 7:30 do 20:00, gdyż obejmują także wieczorny system edukacji. Brak czasu

na spokoje spożycie drugiego śniadania oraz często niezabieranie z domu kanapek, powoduje, że dzieci i młodzież zakupują żywność w sklepikach szkolnych. Najczęściej kupowane są słodkie batony, słodkie bułki, różnego rodzaju chipsy, gazowane słodzone napoje, a więc żywność wysokokaloryczna, wysokosłodzona.

Czynnikiem mającym coraz to większe znaczenie w kontekście niedożywienia, jest także łatwość uzyskania zwolnień z zajęć sportowych. Niewystarczająca ilość ruchu wśród dzieci i młodzieży, spożywanie w pośpiechu dużej ilości posiłków wysokoprzetworzonych, wysokokalorycznych, powoduje wzrost liczby dzieci z nadwagą i otyłością. Należy w tym kontekście pamiętać, że otyłość i nadwaga, także świadczą o nieodpowiednio skomponowanej diecie i występujących w niej niedoborach składników odżywczych.

Z prowadzonych analiz wynika także, że tylko w nielicznych szkołach prowadzone są zajęcia promujące racjonalne żywienie, zdrowy styl życia. Najczęściej tego typu działania podejmowane są w szkołach, gdzie większość dzieci objętych jest subwencjonowanymżywianiem, a więc w ośrodkach wiejskich i małych miasteczkach. W tym kontekście można dostrzegać braki edukacji samych nauczycieli, zwłaszcza wychowawców klas, nauczycieli biologii, nauczycieli prac technicznych, w zakresie prowadzenia zajęć z promujących prawidłowy sposób żywienia, zdrowy styl życia. W tym kontekście można dostrzec niski poziom zaangażowania się szkoły, nauczycieli, w promowanie właściwych nawyków żywieniowych i ich wagi w przyszłym, dorosłym życiu uczniów. Odpowiedzialność za zapoznawanie młodego człowieka z zagadnieniami związanymi ze zdrowym stylem życia, prawidłowymżywieniem, przerzucana jest przez nauczycieli na rodziców, zaś rodzice, ze względu na coraz szybsze tempo życia, najczęściej nie zajmują się tematem w ogóle.

W kontekście szeroko rozumianej edukacji obserwujemy także niewystarczające zaangażowanie się mediów (lokalnych, regionalnych, ogólnopolskich) w promocję zdrowego stylu życia, kształtowania dobrych nawyków żywieniowych. Analizując prasę skierowaną do dzieci i młodzieży oraz do kobiet (które nadal, zwłaszcza w środowiskach wiejskich, najczęściej odpowiedzialne są za układanie jadłospisu dla rodziny), można zaobserwować dwie tendencje: pomijanie kwestii związanych z racjonalnymżywieniem (promowanie różnych diet „cud”, pomagających szybko schudnąć) bądź też promowanie przepisów na potrawy o znacznej wartości odżywczej, ale stosunkowo drogie i czasochłonne.

- wzrost liczby osób z nadwagą i otyłością, które łączą się z innymi jednostkami chorobowymi np.: nadciśnienie, choroby układu krążenia, cukrzyce,

Obszar problemowy IV: Zaplecze i zasoby.

ZAPLECZE (Infrastruktura i fundusze).

Wydawanie i przygotowywanie posiłków.

Z przeprowadzonych badań wynika, że w chwili obecnej placówki oświatowe (w tym przedszkola), borykają się z problemami infrastrukturalnymi, zwłaszcza w zakresie dotyczącym zaplecza kuchennego, stołówek. Problem ten najbardziej widoczny jest w małych szkołach, na obszarach wiejskich, gdzie od wielu lat nie były przeprowadzane generalne remonty przez właścicieli obiektów, zaś społeczność lokalna (rodzice) nie posiada wystarczającej ilości środków na wsparcie działań remontowych i zakup niezbędnego wyposażenia. Ograniczony dostęp do miejsca gdzie spokojnie można spożyć posiłek, powoduje, że dorośli (kadra pracująca w placówkach oświatowych, rodzice) tracą kontrolę nad tym, co dzieci jedzą i jak jedzą. Kanapki bądź przekąski, zakupione w sklepikach szkolnych lub automatach z żywnością, przeważnie spożywane są w biegu, na krótkich przerwach pomiędzy zajęciami.

Obecnie funkcjonujące przepisy prawne odnośnie zbiorowego żywienia często dyskwalifikują pomieszczenia, które mogłyby być zaadaptowane, jako stołówki lub miejsca do spożywania posiłków.

Dodatkową trudnością w prowadzeniu powszechnego dożywiania dzieci w szkole (unikanie stygmatyzacji), jest brak bądź szczątkowość opracowanych standardów i regulacji. Odnoszą się one do:

- organizacji i wyposażenia zaplecza kuchennego, stołówek w placówkach już istniejących jak i nowoprojektowanych (prawie 30% szkół w województwie nie posiada infrastruktury do wydawania i przygotowania posiłków),
- sposobów opracowywania jadłospisów, z naciskiem na dbałość w obszarze zaspokajania potrzeb żywieniowych (w tym odpowiedni dobór karty, system szkoleń, opracowane wzorce),
- dostarczania żywności przez firmy cateringowe, rodziców, sklepiki szkolne (trudności w monitorowaniu i kontrolowaniu),
- zasad udzielania wsparcia na dożywianie (pomoc społeczne, organizacje pozarządowe).

W roku szkolnym 2008/2009, w województwie warmińsko-mazurskim, około 58 000 dzieci korzystało z dożywiania na podstawie decyzji wydanych przez ośrodki pomocy społecznej, zaś około 1000, na podstawie decyzji dyrektora szkoły (uruchomieniu uchwałą gminny środków specjalnych na dożywianie dzieci – w chwili opracowywania strategii).

- współpracy pomiędzy instytucjami w momencie diagnozowania u dzieci i młodzieży niedoborów żywieniowych. Utrudniony dostęp do specjalistów, w tym do dietetyków (mała liczba specjalistów),
- ograniczenie możliwości świadczenia usług cateringowych przez kuchnie, zlokalizowane na terenie szkoły dla społeczności lokalnych, w tym osób starszych, rodziców i rodziny dzieci. Ograniczenie możliwości przebywania na terenie szkoły osób trzecich, w tym na stołówkach. Te regulacje mają znaczenie zwłaszcza w małych miejscowościach i na wsiach, gdzie szkoła pełni nie tylko funkcje oświatowe, ale także społeczne i może być wykorzystana jako zaplecze do tworzenia przedsiębiorstw z obszaru ekonomii społecznej.

4.2 Analiza SWOT.

Analiza SWOT została opracowana w kontekście możliwości rozwiązywania problemów związanych z niedożywieniem dzieci i młodzieży na terenie województwa warmińsko-mazurskiego. Tak, więc jako środowisko wewnętrzne zostały potraktowane instytucje, organizacje działające w obszarach związanych ze zdrowym żywieniem i zdrowym rozwojem – w tym organizacje instytucje uczestniczące w procesie przygotowywania dokumentu strategii. Otoczenie zewnętrzne to instytucje, organizacje, programy ogólnopolskie, europejskie, światowe jakie mogą mieć wpływ na rozwiązywanie problemów niedożywienia.

Mocne strony

- istnienie koalicji instytucji i organizacji dostrzegających konieczność współdziałania w obszarze zmniejszania poziomu niedożywienia
- koalicje obejmujące różne sektory i obszary życia społecznego potrafi wypracować kompleksowe rozwiązania
- umiejętność budowania planów działań w oparciu o szerokie spektrum doświadczeń i szerokie oddziaływanie – sprzężenie sił w procesie wdrażania
- możliwość opracowywania ogólnowojewódzkich standardów postępowania, zaleceń

Słabe strony

- różnorodna kultura organizacyjna, różny sposób funkcjonowania poszczególnych jednostek,
- konieczność uwspólniania języka przekazu
- duża ilość partnerów,
- brak dotychczasowych doświadczeń we współdziałaniu tak dużej koalicji (organizacje pozarządowe; samorządy i ich jednostki, w tym szkoły, ośrodki pomocy społecznej; Kuratorium Oświaty; Urząd Wojewódzki; Uniwersytet Warmińsko-Mazurski),
- długi proces podejmowania decyzji,
- możliwość zmian lidera koalicji oraz osób reprezentujących poszczególne instytucje

Szanse

- promowanie i wspieranie w programach ogólnopolskich, europejskich porozumień lokalnych
- możliwość wpływu na kształtowanie prawa

Zagrożenia

- uzależnienie od polityki krajowej w kontekście takich obszarów jak: pomoc społeczna, edukacja, promocja zatrudnienia, przepisy budowlane, sanitarne
- złożoność

5. Misja i wizja.

Wizja i misja strategii rozwiązywania problemów, związanych z niedożywieniem dzieci w województwie warmińsko-mazurskim, została opracowana dla pięcioletniej perspektywy wdrażania dokumentu, a więc na lata 2010–2015. Dla zapewnienia większej skuteczności oraz efektywności, opracowywanych działań jako grupę docelowo objętą strategią, wybrano przede wszystkim dzieci i młodzież uczącą się, objętą obowiązkiem kształcenia.

Przyjęte słowa - klucze przy określaniu wizji i misji.

- powszechność dożywiania w szkołach i placówkach edukacyjnych
- promocja prawidłowego żywienia
- dziecko prawidłowo odżywione, prawidłowo się rozwija
- współpraca instytucjonalna - międzyludzka
- edukacja w obszarze racjonalnego żywienia
- sprzyjająca legislacja
- odpowiednia infrastruktura

Wizja na lata 2010–2015

**Dożywianie jest elementem systemu oświaty,
a nie elementem pomocy społecznej**

- W rozumieniu zespołu roboczego oznacza to, że w przeciągu 5 lat:
- 80% szkół na terenie województwa warmińsko-mazurskiego, będzie posiadało stołówki (miejsca do wydawania i spożywania posiłków), będą wydawane bezpłatne publikacje dotyczące zagadnień prawidłowego żywienia (w tym artykuły prasowe),

- wprowadzony zostanie obowiązek ustawowy zatrudniania pielęgniarek, które aktywnie będą uczestniczyć w prowadzeniu polityki zdrowego żywienia w szkołach,¹
- w programy edukacyjne wprowadzona zostanie realizacja obowiązkowych zagadnień, dotyczących racjonalnego żywienia, w ramach przedmiotów szkolnych (np.: biologia, kultura fizyczna, godziny wychowawcze, zajęcia techniczne),
- szkoły, organizacje pozarządowe, będą budowały i wspierały partnerstwa na rzecz prawidłowego żywienia dzieci przez cały rok kalendarzowy,
- posiłki wydawane w szkołach będą pełnowartościowe (obiady dwudaniowe i przygotowywane zgodnie z zasadami prawidłowego żywienia),
- kadra, odpowiadająca za przygotowanie posiłków w szkołach, zostanie odpowiednio przeszkolona/ wykwalifikowana,
- opracowane zostaną i wprowadzone w życie rozwiązania legislacyjne, sprzyjające organizacji właściwego żywienia nie tylko dzieci, ale całej społeczności lokalnej,
- wszystkie dzieci w wieku 3-16 lat, uczęszczające do przedszkoli i szkół, objęte zostaną dożywianiem przez cały rok,
- ujednoczone zostaną uregulowania prawne, odnoszące się do problemu niedożywienia,
- wprowadzona zostanie koordynacja i współpraca wszystkich podmiotów (instytucji, osób), zajmujących się prawidłowym żywieniem, zdrowym rozwojem,
- podniesie się poziom wiedzy społeczeństwa w obszarze zdrowego stylu życia, w związku z czym, zasady zdrowego żywienia stosowane będą w szkole, w rodzinie, w społeczności lokalnej.

Misja

Bank Żywności w Olsztynie tworzy patnesrtwo organizacji i instytucji współpracujących w działaniach prowadzących do rozwiązania problemu niedożywienia, nieprawidłowego żywienia dzieci w województwie warmińsko-mazurskim.

¹ Jest to zgodne z dokumentem *Standardy w profilaktycznej opiece zdrowotnej nad uczniami sprawowanej przez pielęgniarkę lub higienistkę szkolny i lekarza podstawowej opieki zdrowotnej* wydanym przez Zakład Medycyny Szkolnej Instytutu Zdrowia Matki i Dziecka przyjęty przez NFZ jako standard świadczenia usług dla pielęgniarki szkolnej. Do zagadnienia bezpośrednio odnosi się punkt 9.b który nakazuje „Współdziałanie z dyrekcją szkoły, nauczycielami i rodzicami w zakresie organizacji posiłków dla wszystkich uczniów oraz dożywiania uczniów w rodzin znajdujących się w trudnych warunkach materialnych” rozumianym jako tworzenie w szkole środowiska nauki i pracy sprzyjającego zdrowiu uczniów i pracowników.

Działania – Partnerstwa prowadzone są przez:

- szeroko pojętą edukację (formalną, nieformalną, publikacje),
- upowszechnianie zasad racjonalnego żywienia,
- budowanie partnerstw lokalnych,
- inspirowanie instytucji, organizacji, osób do działań w obszarze prawidłowego żywienia, zdrowego stylu życia,
- udzielanie pomocy finansowej i rzeczowej (osobom, organizacjom działającym w obszarze prawidłowego żywienia),
- zapewnienie odpowiednich środków (w aktualnie obowiązującym systemie prawnym, w miarę możliwości finansowych),
- prowadzenie, gromadzenie informacji o skali problemu (analizy ilościowe, jakościowe),
- opiniowanie i przedkładanie propozycji zmian legislacyjnych,
- promocję dobrych praktyk (szkoły, społeczności lokalne, samorządy),
- przekonywanie o zasadności uczestnictwa w szkoleniach, odnośnie problemu, wszystkim zaangażowanym podmiotom, osobom (w tym samorządom lokalnym).

6.Cele strategiczne i monitoring

Spoleczne skutki niedożywienia

Cel I. Zintegrowanie działań instytucji i organizacji, zajmujących się ochroną zdrowia, edukacją i pomocą społeczną.

Cel I. 1 Wsparcie w budowaniu i funkcjonowaniu partnerstw lokalnych, powołanych na rzecz rozwiązywania problemów z obszaru niedożywienia.

Cel I. 2 Opracowanie systemu diagnozowania i monitorowania dzieci i młodzieży, w obszarach związanych z żywnością i zdrowym stylem życia.

Działania

1.1.1 Powoływanie i wsparcie funkcjonowania partnerstw na rzecz rozwiązywania problemów z obszaru niedożywienia

1.2.1 Opracowanie systemu przepływu informacji pomiędzy instytucjami, organizacjami zajmującymi się edukacją, pomocą społeczną, ochroną zdrowia na poziomie lokalnym, gminnym, powiatowym i wojewódzkim.

1.2.2 Opracowanie zakresu, metod badań i analiz, którymi objęte zostaną instytucje, organizacje zajmujące się edukacją, pomocą społeczną, ochroną zdrowia na poziomie lokalnym, gminnym, powiatowym i wojewódzkim.

1.2.3 Prowadzenie badań i monitoringu dzieci i młodzieży w obszarach związanych z żywieniem i zdrowym stylem życia, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci w wieku 0-5 lat, pochodzących ze środowisk zagrożonych.

- Ilość lokalnych, powiatowych, regionalnych porozumień pomiędzy szkołami, zakładami opieki zdrowotnej, jednostkami pomocy społecznej, organizacjami pozarządowymi, agencjami rządowymi, w obszarze monitorowania i diagnozowania stanu zdrowia oraz stanu odżywienia dzieci i młodzieży.

Wskaźnik pomocniczy

- ilość dzieci przebadanych (w określonej grupie wiekowej, w określonym zakresie),
- ilość dzieci nieprzebadanych w stosunku do liczby dzieci zarejestrowanych na danym obszarze.

Cel ten skierowany jest na promowanie idei zdrowego stylu życia, w tym prawidłowego żywienia, jako działania prewencyjnego. Podczas prac nad opracowywaniem niniejszej strategii dostrzeżono jednak duże trudności w zbieraniu i analizowaniu danych, pozwalających na określenie jednoznacznych przyczyn i skutków niedożywienia. Dlatego też, w pierwszych etapach wdrażania strategii, należy położyć duży nacisk na tworzenie systemu wymiany informacji i współpracy pomiędzy wszystkimi instytucjami i organizacjami stykającymi się z problemami niedożywienia. Należy tu podkreślić konieczność włączenia w lokalne partnerstwa zakłady opieki zdrowotnej, gdzie prowadzone są badania bilansowe dzieci i młodzieży oraz gdzie ewidencjonowane są informacje o schorzeniach występujących w wybranych grupach wiekowych. Należy pamiętać, że opracowywanie programów prewencyjnych jest możliwe dopiero wtedy, gdy jasno określony zostanie zakres schorzeń, nieprawidłowości rozwojowych, chorób, przed jakimi chcemy uchronić wybraną społeczność, grupę osób.

Głównymi wyzwaniem stojącymi przed instytucjami, organizacjami i osobami pracującymi nad realizacją tego celu, jest stworzenie modelu współpracy oraz utworzenie systemu wymiany informacji pomiędzy poszczególnymi instytucjami. W tym zakresie niezbędne będzie pozyskanie wsparcia Wojewody, Marszałka, Narodowego Funduszu Zdrowia, uczelni oraz organizacji pozarządowych.

Zdrowy rozwój, niedożywienie

Cel II Dostarczenie organizmowi dziecka odpowiednich ilościowo i jakościowo składników odżywczych.

Cel II.1 Powszechny dostęp do posiłku, w czasie pobytu dzieci w placówkach oświatowych, także poza rokiem szkolnym.

Cel II.2. Promocja prawidłowego żywienia.

Działania:

Realizacja tego celu będzie wprowadzana przez:

2.1.1 wprowadzanie powszechnego dostępu do posiłku w czasie pobytu dzieci w placówkach oświatowych (np.: szkoły, świetlice wiejskie, biblioteki, domy kultury), niezależnie od dochodu w rodzinie,

2.1.2 wprowadzanie dwóch posiłków w placówkach oświatowych (śniadanie i obiad) dla wszystkich dzieci,

2.1.3 wspieranie instytucji i organizacji prowadzących dożywianie dzieci w czasie pozaszkolnym (w tym w wakacje, ferie),

2.1.4 pomoc rzeczowa dla rodzin w formie produktów żywnościowych,

2.2.1 promocja inicjatyw kształtujących właściwe nawyki żywieniowe

2.2.2 promowanie i edukowanie w zakresie prawidłowego żywienia w rodzinach wspieranych przez jednostki pomocy społecznej,

2.2.3 wdrożenie standardu pracy pielęgniarek szkolnych i środowiskowych w placówkach oświatowych, czuwających nad prawidłowym rozwojem dzieci i uczestniczących w kształtowaniu polityki żywieniowej w ramach tworzenia środowiska nauki i pracy sprzyjającemu zdrowiu.²

Wskaźnik podstawowy

- liczba dzieci spożywających posiłki w placówkach oświatowych, instytucjach i organizacjach (jakość posiłków, jednodaniowe, dwudaniowe itp.)
- liczba rodzin o dochodach na poziomie kryterium dochodowego. w pomocy społecznej (w rodzinie 351 zł na osobę, samotnie gospodarujące 470 zł – są to wysokości kryterium dochodowego w 2009 r.) Uwaga: W przypadku dożywiania prawo do bezpłatnego dożywiania mają rodziny oraz osoby samotne, których dochód nie przekracza 150% kryterium dochodowego

² W zgodzie z dokumentem *standardy w profilaktycznej opiece zdrowotnej nad uczniami sprawowanej przez pielęgniarkę lub higienistkę szkolną i lekarza podstawowej opieki zdrowotnej* wydanym przez Zakład Medycyny Szkolnej Instytutu Zdrowia Matki i Dziecka przyjęty przez NFZ jako standard świadczenia usług dla pielęgniarki szkolnej

– zgodnie z ustawą Z dnia 29.12.2005 r. o ustanowieniu programu wieloletniego „Pomoc państwa w zakresie dożywiania 9 Dz.U. Nr 277, poz. 2259, z 2008 r. Nr 225, poz. 1487, z 2009 Dz.U. Nr 219, poz. 1706).

Wskaźnik pomocniczy

- stan odżywienia populacji dzieci/ centyle, badania medyczne dotyczące otyłości, zaburzeń żywienia,
- ilość firm angażujących się w dożywianie dzieci (społeczna odpowiedzialność biznesu/ sponsoring),
- ilość wydanych posiłków dzieciom w okresie/ czasie pozaszkolnym,
- zmiana trendów, zachowań konsumenckich w kierunku prawidłowego żywienia.

Ostatecznymi odbiorcami działań, podejmowanych w tym obszarze, są dzieci w wieku 0-5 lat (dzieci z rodzin objętych pomocą społeczną) oraz 6-16 lat (objęte system edukacji). Działania prowadzone w tym zakresie powinny dodatkowo odejmować:

- rodziców,
- nauczycieli oraz innych pracowników oświatowych,
- samorządu i jego jednostek,
- placówek edukacyjnych.

Głównymi wyzwaniem, stojącym przed tak określonym celem, jest:

- konieczność opracowania lokalnego systemu przygotowywania i wydawania posiłków, we współpracy pomiędzy rodzicami, placówkami edukacyjnymi, samorządami, zakładami opieki zdrowotnej, firmami i organizacjami pozarządowymi,
- realizowanie komplementarnych działań związanych z tworzeniem odpowiedniej infrastruktury, edukacją personelu,
- ciągle dostosowywanie się do zmieniających się przepisów prawa w zakresie zasad udzielania pomocy, przygotowywania, wydawania posiłków, dostępności do placówek edukacyjnych osób trzecich, zasad budowania partnerstw publiczno-prywatnych,
- „sektorowość” podejścia do problemu – budowanie zasad przepływu informacji pomiędzy instytucjami: pedagog szkolny, jps, ngo, nauczyciele, lekarz rodzinny,
- aktywizacja zawodowa, społeczna osób, uzależnionych od pomocy społecznej; połączenie systemu wsparcia z aktywizacją zawodową i społeczną, edukacją.

Edukacja we wszystkich płaszczyznach i grupach związanych z żywieniem dzieci.

Cel III. Dostarczanie wiedzy i umiejętności w zakresie zdrowego stylu życia w tym zdrowego odżywiania osobom, instytucjom, organizacjom zaangażowanym w proces wspierania zdrowego rozwoju dziecka.

Działania:

- 3.1 Prowadzenie szkoleń kwalifikacyjnych dla kadry odpowiadającej za przygotowywanie jadłospisów i przygotowywanie posiłków.
- 3.2 Prowadzenie szkoleń, spotkań, konferencji dla rodziców, nauczycieli, pracowników oświaty (placówek edukacyjnych) w tym pielęgniarek szkolnych i środowiskowych, z zakresu zdrowego stylu życia, prawidłowego żywienia, zasad komponowania posiłków, celem wypracowania zasad wspólnego frontu rodzic-nauczyciel, w kwestiach racjonalnego żywienia.
- 3.2 Szkolenia i konkursy dla dzieci i młodzieży, promujące zdrowy styl życia, podnoszące umiejętności w samodzielnym przygotowywaniu posiłków.
- 3.3 Działalność wydawnicza w zakresie upowszechniania wiedzy o racjonalnym żywieniu (wydawnictwa papierowe i elektroniczne).
- 3.4 Prowadzenie kampanii edukacyjnych z zakresu prawidłowego żywienia,
- 3.5 Wprowadzenie do systemu edukacji zajęć praktycznych, związanych z samodzielnym przygotowywaniem i komponowaniem posiłków.

Wskaźnik podstawowy:

- ilość przeszkolonych osób w poszczególnych grupach – monitoring roczny, prowadzony w zależności od grupy docelowej.

Wskaźnik pomocniczy:

- jakość szkoleń, publikacji, kampanii, programów edukacyjnych wydawanych i prowadzonych w zakresie prawidłowego żywienia,
- wykształcenie/ kwalifikacje osób zajmujących się dożywianiem,
- jakość spożywanych posiłków w szkołach i placówkach oświatowych.

Ostatecznymi odbiorcami działań, w tym obszarze, są rodzice, dzieci (również te nieobjęte obowiązkiem szkolnym, systemem edukacyjnym), nauczyciele, pracownicy szkół (kucharze, intendenci, pielęgniarki).

Największe wyzwania, pojawiające się przy wdrażaniu omawianego celu, dotyczą:

- zmiany niewłaściwych nawyków i tradycji żywieniowych,
- kształtowania postaw konsumenckich osób już od wieku przedszkolnego.

Realizacja powyższych działań odniesie sukces, gdy połączone zostaną potencjały Kuratorium Oświaty (jako lidera), organizacji pozarządowych, środowisk naukowych oraz innych podmiotów, zajmujących się problematyką prawidłowego żywienia (w tym. SANEPID, ZOZ). Istotną kwestią w obszarze edukacji, jest konieczność prowadzenia działań komplementarnych oraz współpracy z przedsiębiorcami, organizacjami grantodawczymi. Kluczowe znaczenie będzie tu miało wykorzystanie środków pomocowych z programów ogólnopolskich, europejskich (POKL, RPO, PROW)

Zaplecze

Cel IV: Stworzenie na terenie szkół miejsc do wydawania i przygotowywania posiłków.

Działania:

- 4.1. Stworzenie miejsc do przygotowywania i spożywania posiłków dla dzieci i społeczności lokalnych.
- 4.2. Dostosowanie istniejących kuchni i stołówek zgodnie z obowiązującymi standardami sanitarno-prawnymi.
- 4.3. Doposażenie istniejących kuchni i stołówek przygotowujących/ wydających posiłki dla dzieci i społeczności lokalnych.
- 4.4. Wspieranie działań z obszaru ekonomii społecznej oraz prawa ukierunkowanych na prowadzenie punktów, przygotowywanie i wydawania posiłków dla dzieci i społeczności lokalnych.

Wskaźnik podstawowy:

- ilość miejsc, w których przygotowywane/ wydawane są posiłki, posiadających wystarczające (kuchnie, stołówki, organizacja czasu pracy szkoły – przerwy)

Wskaźniki pomocnicze:

- ilość szkół wydających pełne, dwudaniowe posiłki (obiad),
- objęcie dożywianiem wszystkich dzieci, niezależnie od statusu majątkowego
- ilość partnerstw lokalnych, funkcjonujących na rzecz dożywiania/ żywienia dzieci i społeczności
- zmiana kierunku przepływu środków finansowych; zmiana polityki państwa – przekazywanie przez rodziców, posiadających dzieci w szkołach 1% podatku na dożywianie.

Ostatecznymi odbiorcami działań przewidzianych w tym obszarze są instytucje, organizacje, osoby prowadzące placówki edukacyjne, które świadczą lub rozpoczynają świadczyć usługi związane z dożywianiem. Do prac, przy wdrażaniu tego celu, należy włączać samorządy, rząd, partnerstwa, koalicje lokalne, zajmujące się problemami związanymi z niedożywieniem oraz podmioty gospodarcze (ze szczególnym uwzględnieniem podmiotów ekonomii społecznej), świadczące usługi gastronomiczne.

Największe wyzwania we wdrażaniu tego celu, związane są z przebudową systemu podatkowego, pozwalającego na przekierowanie środków finansowych, na wsparcie działań inwestycyjnych oraz związanych ze świadczeniem usług gastronomicznych wszystkim uczniom (niezależnie od statusu majątkowego) oraz społecznościom lokalnym. Niezbędna w tym zakresie jest długofalowość i systematyczność podejmowanych działań.

Szanowni Państwo

W rozwiązanie problemu niedożywienia dzieci w województwie warmińsko-mazurskim angażuje się wiele instytucji, szkół, organizacji pozarządowych oraz osób prywatnych. Problem jest na tyle duży, że pomimo wysiłku wszystkich, nie udało się go rozwiązać.

Sam dokument strategii był możliwy do przygotowania dzięki porozumieniu, które Bank Żywności zawarł z Wojewodą Warmińsko-Mazurskim. Zakładało ono przygotowanie diagnozy, dokumentu strategii oraz szeregu działań wspierających dożywianie dzieci.

Dziękuję Wojewodzie Warmińsko-Mazurskiemu, Panu Marianowi Podziwskiemu za osobiste zaangażowanie w rozwiązywanie tak ważnego problemu.

Dziękuję całemu zespołowi pracującemu nad diagnozą i strategią za poświęcony czas, wiedzę i doświadczenie. Bez Państwa zaangażowania nie powstałby dokument, na podstawie którego wdrażane są już konkretne działania.

Marek Borowski
Prezes Banku Żywności w Olsztynie

Zespół opracowujący strategię niedożywienia dzieci w województwie warmińsko-mazurskim

1. **Lidia Wądołowska** – Katedra Żywnienia Człowieka Wydział Nauki o Żywności Uniwersytet Warmińsko-Mazurski
2. **Piotr Raźniewski** – Uniwersytet Warszawski
3. **Edyta Jędrzejewska** – Wydział Polityki Społecznej Warmińsko-Mazurski Urząd Wojewódzki w Olsztynie
4. **Ewa Korycka** – Wydział Polityki Społecznej Warmińsko-Mazurski Urząd Wojewódzki w Olsztynie
5. **Joanna Karpowicz** – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Urząd Marszałkowski w Olsztynie
6. **Anna Konecko** – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Urząd Marszałkowski w Olsztynie
7. **Mirosława Gralla-Kaperzyńska** – Kuratorium Oświaty w Olsztynie
8. **Anna Zdaniukiewicz** – Kuratorium Oświaty w Olsztynie
9. **Joanna Tomaszczyk** – Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Olsztynie
10. **Zenona Ćwiklińska** – Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Olsztynie
11. **Irena Rynkiewicz** – Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Kętrzynie
12. **Daria Żyro** – Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej Jonkowo
13. **Jan Zajac** – Stowarzyszenie Propagowania Trzeźwości „Krokus” w Korszach
14. **Teresa Bocheńska** – Bank Żywności w Elblągu
15. **Jadwiga Dąbkowska** – Zespół Szkół w Dywitach
16. **Mariola Klemienko** – Bank Żywności w Olsztynie
17. **Marek Borowski** – Bank Żywności w Olsztynie

Strategia opracowana przy współpracy z Dorotą Czarzastą-Wardyn i Marcina Staniszewskiego z Ośrodka Doradztwa Strategicznego Olsztyn.

Spis treści

Wstęp do strategii	I
Streszczenie	A
1. Wstęp	1
1.1 Cel opracowania	1
1.2 Czym jest strategia	2
1.3 Przedmiot opracowania	2
1.4 Podstawa opracowania	3
2. Stan obecny problemu niedożywienia dzieci i młodzieży w województwie warmińsko-mazurskim	5
2.1 Diagnoza problemu	6
2.2 Podstawowe statystyki problemu	10
2.3 Osoby, instytucje, organizacje objęte i nieobjęte wsparciem	13
2.4 Diagnoza stanu kadry odpowiedzialnej za żywienie w placówkach oświatowych	19
2.5 Diagnoza stanu infrastruktury	22
2.6 Identyfikacja niedożywienia	26
2.7 Dożywianie w czasie pozaszkolnym	27
2.8 Dobre praktyki i edukacja	29
3. Zgodność z dokumentami strategicznymi	37
3.1 Modele – dobre praktyki w Polsce i na świecie	45
4. Obszary problemowe	51
4.1 Główne obszary problemowe	53
4.2 Analiza SWOT	60
5. Misja i wizja	61
6. Cele strategiczne i monitoring	63

Program realizowany przy wsparciu finansowym
Wojewody Warmińsko-Mazurskiego

Zadanie dofinansowane ze środków
Programu Operacyjnego Fundusz
Inicjatyw Obywatelskich

Bank Żywności w Olsztynie

ul. Artyleryjska 17, 10-165 Olsztyn, tel. (89) 535 87 25

e-meil: bz.olsztyn@bankizywnosci.pl, www.bankizywnosci.pl

KRS 0000029900 - Organizacja Pożytku Publicznego

Nr konta BPS: 41 1930 1653 2001 0000 8543 0001